

ХОРА НА НАУКАТА

Университетът като убежище на мисълта

<i>Никола</i>	БАЛАБАНОВ
<i>Огнян</i>	САПАРЕВ
<i>Иван</i>	КУЦАРОВ
<i>Запран</i>	КОЗЛУДЖОВ
<i>Мирга</i>	ВАСИЛЕВ
<i>Димитър</i>	ГРЕКОВ
<i>Невена</i>	МИЛЕВА
<i>Виктория</i>	САРАФЯН
<i>Йорданка</i>	АЛЕКСИЕВА
<i>Румяна</i>	ТАНКОВА
<i>Красимира</i>	КРЪСТАНОВА
<i>Асен</i>	РАХНЕВ
<i>Живко</i>	ИВАНОВ
<i>Румен</i>	МЛАДЕНОВ
<i>Йонко</i>	КУНЧЕВ
<i>Веселин</i>	КМЕТОВ

УНИВЕРСИТЕТСКО ИЗДАТЕЛСТВО
„ПАИСИЙ ХИЛЕНДАРСКИ“

Тази книга се издава по проекта № 633175 – „Европейска нощ на учените“ – K-TRIO (Researchers in Knowledge Triangle), който се осъществява с финансовата подкрепа на Европейската комисия по програма „Хоризонт 2020“ за научни изследвания и технологично развитие.

Редакционна колегия:

Петя Бъркалова – съставител и редактор

Ваня Драганова – интервюта

Весела Казашка – координатор на проекта

© Петя Бъркалова – съставител и редактор, 2015

© Университетско издателство „Паисий Хилендарски“, 2015

ISBN 978-619-202-072-9

СЪДЪРЖАНИЕ

<i>Проф. д.ф.н. Никола Балабанов:</i>	
Големите физици са истински поети	9
<i>Проф. д.ф.н. Огнян Сапарев:</i>	
Никога не успях да стана учен, който само чете дебели книги и пише дебели книги	14
<i>Проф. д.ф.н. Иван Куцаров:</i>	
Езикознанието не зависи от политиката, затова и е ядрото на филологията	18
<i>Проф. д-р Запрян Козлуджов:</i>	
Хуманитаристиката е гаранция, че човекът винаги ще е човек	23
<i>Акад. Милчо Василев:</i>	
Трябва да работиш и да се оставиш на съдбата, тя ще те ръководи правилно	28
<i>Проф. д.с.н. Димитър Греков:</i>	
Един проблем вече не може да бъде решен само от един учен, бил той и Айнщайн.....	33
<i>Проф. д-р Невена Милева:</i>	
Поставям предизвикателства пред младите	38
<i>Проф. д.м.н. Виктория Сарафян:</i>	
Хуманност и просвещение са ценности, които движат всяко общество напред	41
<i>Проф. д-р Йорданка Алексиева:</i>	
В науката и отрицателният резултат е резултат	45
<i>Доц. д.п.н. Румяна Танкова:</i>	
Децата вече се чувстват некомфортно в консервативната ни образователна система	48
<i>Доц. д-р Красимира Кръстанова:</i>	
Етнологията може да ни научи как да избягваме кризи и конфликти	54
<i>Проф. д-р Асен Рахнев:</i>	
Ученият е човек, който се учи.....	58
<i>Доц. д-р Живко Иванов:</i>	
Литературната наука се превръща в археологическа наука	62

Проф. д-р Румен Младенов:

Общуването със студентите е по-важно от Нобелова награда..... 66

Проф. д.ю.н. Йонко Кунчев:

Няма по-интересно нещо от търсенето на пътя към истината 70

Доц. д-р Веселин Кметов:

Науката дава оргазма на прозрението 76

Предговор от редактора

Уважаеми читатели,

С тази книга се опитахме да разберем как изглеждат хората, които откриват себе си и света чрез знанието. Те са университетски преподаватели. Актът на преподаване е акт, проникнат от цивилизационни послания и приобщаване към търсенето на истината. А търсенето на истината е общочовешка ценност. Дешифрирани, лекциите, учебниците, статиите, проектите и книгите на интервюираните преподаватели могат да бъдат интерпретирани така: осъзнавайте грамотността, общувайте, вярвайте в доброто в себе си, живеете със съвършенството на Земята, вслушвайте се в разума, имайте смелост за изправяне пред истините, развивайте се, радвайте се и се веселете, докато сте млади.

Те са и учени. Хора, които движат напредъка и които имат смелостта да се въвлечат в тежките битки на знанието. Те са наясно, че масилото на учения в някои случаи има стойността на кръвта на мъченика, но знаят също, че светът е система от точни компенсации. Затова създателите на научната картина за света, истинските учени, създателите на школи и техните ученици дори и в непрогледни периоди на битието улавят лъчите на човешкия дух.

Повечето от тях са и отдадени администратори (ще им подхожда и модерната дума „мениджъри“), благодарение на които университетите и факултетите са се противопоставяли на перманентните кризи и не просто са оцелявали. В условията на постоянни промени на нормативната база на европейско, национално и вътрешноакадемично равнище ръководените от тях академични институции и звена са вървели напред. Да администрираш в такива времена, е жертва. Но и проява на силна воля, здрав интелект и борбен дух.

Всички представени в книгата мъже и жени са изпълнени с благодарност и обич към попрището си и знаят, че няма по-сложно удоволствие от мисленето. Те ни убеждават, че човешката мисъл не тъне нито в блаженства, нито в печал, тя е само едно отворено сетиво за проявленията на Материята и Духа.

Тази книга убеждава, че всеки обикновен ден, посветен на науката, съдържа празничен заряд, а с такъв заряд по-лесно се изправяме пред грижите и отговорностите си и ги посрещаме и изпращаме с кураж. Хората с такъв заряд са изправени пред силите на войнстващата

посредственост и черногледите нагласи за самоотричане, хленч и униние, затова от тях зависи университетите да бъдат най-сигурните убежища на мисълта.

Поводът за срещите с хора на науката в Пловдив е десетото юбилейно издание на Нощта на учените, която се провежда едновременно в над 300 европейски университетски средища. Поднасяме на академичната общност и на съгражданите си разговори с учени, преподаватели в Пловдивския университет, в Аграрния университет, в Медицинския университет, в Университета по хранителни технологии и в Академията за музикално, танцово и изобразително изкуство. Интервютата са от типа анкети – учените отговарят на едни и същи въпроси, които ги представят като личности от непозната за колегите, студентите и широката публика страна.

„Хора на науката. Университетът като убежище на мисълта“ е книга, от която ще научите, че Нобеловата награда, за която мечтае вероятно всеки учен по света, всъщност престава да бъде важна, ако бъде сравнена с тръпката на един преподавател да общува пълноценно със студентите си. И че ученият не е човек, който само чете и пише книги. Както и че ядрената физика може да бъде сравнена с нежна жена. Също и че един професор на върха на своята кариера може да мечтае в следващия си живот да бъде кулинар или да се посвети на дизайн. Ще допълните сами списъка, когато прочетете тази книга.

С особено внимание подканяме и окуражаваме младите хора – студенти, ученици, граждани, към науката и образованието, към човешкото знание и ерудиция като гаранция за просперитет. Проектът приобщава широката и специализираната публика към разговор за академичното поприще, за учителите на днешните учени, които са ги вдъхновили в началото. Дали днес е време за наука; дали университетите са мястото, в което трябва да се прави наука; добър избор ли е човек да се посвети на науката и образованието; кое е най-интересното на научния хоризонт през 21. век – тези въпроси бяха зададени на героите на книгата в отделни срещи с журналистката Вана Драганова, възпитаничка на Пловдивския университет.

Проектът „Европейска нощ на учените“ – *K-TRIO* (Researchers in Knowledge Triangle, Учените в триъгълника на знанието) се осъществява с финансовата подкрепа на Европейската комисия по програма „Хоризонт 2020“ за научни изследвания и технологично развитие.

Целта на проявите през 2015 г. е пред обществеността да се разкрият различни страни от живота и работата на учените и ролята им в триъгълника на знанието, опрян върху наука, образование и иновации. В основата на изданието стои вярването, че от нелепите примери на известни, богати и влиятелни хора се стига да пресищане, след което все по-често съзнателно се обграждаме с възпитани, интересни, любознателни хора. В университетски град като Пловдив хората на науката са много и това издание е само едно начало на разговор с тях, с което „предизвикваме“ журналистическата гилдия.

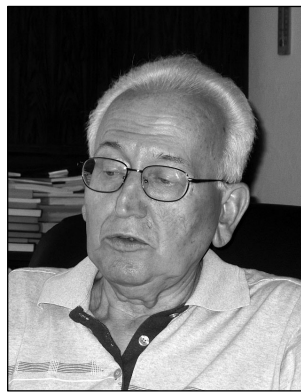
Хората на науката, представени тук, са разнородни, интелигентни и нюансирани личности, чиято компания е юбилейният проектен подарък за нашите читатели.

Доц. д-р Петя Бъркалова

ГОЛЕМИТЕ ФИЗИЦИ СА ИСТИНСКИ ПОЕТИ

ВИЗИТКА

Проф. Никола Балабанов е роден през 1937 г. в Пловдив. Завършил е физика в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. 5 месеца е бил учител в с. Голямо Конаре, сега гр. Съединение. След това печели конкурс в Софийския университет, но само половин година по-късно се прехвърля в Пловдив като първия назначен на щат асистент в тогавашния Висш педагогически институт по природоматематически науки, прераснал после в ПУ „Паисий Хилендарски“. В продължение на 51 години е преподавал атомна физика в университета. Бил е ректор на висшето училище от 1989 до 1993 г.

– Каква е частта на учения във Вашата личност и имате ли непознати за колегите и студентите си страни?

– Ученият е преобладаващата част от мен, защото още в началото на академичната си работа се включих в изследователска дейност. Тогава тя беше свързана с физиката на твърдото тяло, на тази тема защитих първата си дисертация. След това приключих с тази тематика и се насочих към ядрената физика, която за мен беше голямата физика. Отидох на работа в Обединения институт за ядрени изследвания в Дубна (Русия). След две и половина години се наложи да се върна, защото бях избран за зам.-ректор на университета. Но аз веднага издействах нови асистентски места в моята катедра и започнах да изпращам по двама души на година в Дубна. По такъв начин катедрата ни се свърза здраво с един изследователски институт – тук преподавателска работа, там наука. Направихме много неща в ядрената физика – изследвахме 30 – 40 ядра по непознати

дотогава канали – ядрени реакции, чрез които възбуждахме тези ядра. А възбуденото ядро – също като възбудената жена – е нещо много интересно.

Ако имам непозната страна, тя е, че никога не изоставих хуманитаристиката. Когато завърших гимназия, взех награда за съчинение за Алеко Константинов, а драмсъставът на училището се представи с моя пиеса. Малко изненадващо за някои се записах да уча физика, но пиша книги и досега. Последната е за Найдено Геров – истинско явление в историята на възрожденския Пловдив.

– Как бихте искали да Ви възприемат хората и всъщност интересувате ли се от мнението на другите?

– Интересува ме, макар то да е много различно. Не мога да се похваля, че в моята среда ценят заниманията ми извън физиката, но всичко е въпрос на вътрешен мир. Винаги съм казвал, че големите физици са истински поети. Мога да дам много примери, като се започне от Галилей. Но съчетаването на толкова различни неща се случва все по-рядко и не се учудвам на колегите, които смятат, че у мен има някакво раздвоение на личността. Това например не ме вълнува особено.

– Как решихте да поемете по пътя на академичното поприще?

– Докато завърша университета, не съм си задавал въпроса какво ще стане с мен, защото в онези времена работата беше осигурена. Искаше ми се да остана в столицата, но нямаше софийско жителство и ме разпределиха като учител в село Голямо Конаре. Но много скоро получих предложение от акад. Христо Христов да постъпя като асистент в Софийския университет. Спечелих конкурс и така тръгнах нещата.

– Кои са Вашите учители в науката?

– Номер едно сред тях е проф. Леон Митрани, когото през 1963 г. поканихме да оглави Катедрата по атомна физика в Пловдивския университет. Изключителен интелект, физик, който, където и да погледнеш, виждаше физика и знаеше какво може да се изкопчи от дадено физическо явление, защото виждаше под повърхността на това явление неговата същност. Наричам своя учителка и първата жена, ядрен физик в България – Елисавета Карамихайлова, която е работила 20 – 25 години на Запад, след което през 1940 г. се връща у нас и създава Катедрата по атомна физика в Софийския университет. През 1958 г., още като студент третокурсник, се запознах с нея, за да се

подготвя за участие в една международна конференция в Москва. Първият доклад, който изнесох, беше под нейно ръководство. Преди две години написах книга за нея, защото тя заслужава това.

– Добър избор ли е човек да се посвети на науката и образованието?

– Лично аз смятам, че е най-добрият избор. Може би това е мое тясноведомствено отношение, защото съм минал по този път, но имам и друг аргумент – моята наука е свързана с природата. А природата е най-красивото нещо на този свят, аз лично винаги пиша тази дума с главна буква, защото за мен природата е бог, тя е всичко.

– Мислите ли, че фразата „Сега не е време за наука“ е клише, или всъщност въпреки всички финансови проблеми в държавата у нас се правят изследвания на световно ниво?

– Парите за наука никога не са стигали, но въпреки това те не са най-важното нещо. Древните мъдреци например са се разорявали, но им оставало удоволствието от знанието, от мисленето, от изследванията. Разбира се, научните изследвания стават все по-скъпи и например ядрената физика не може без пари, но ние намерихме начин чрез центъра в Дубна, а след това и чрез Европейския център в Женева да се включим с мозъците си и да участваме в проучванията на една световна тематика. Затова се радвам, че и сега наши студенти работят в Дубна и в ЦЕРН, защото голяма наука не може да се прави на едно бюро. На него може да се чете и да се мисли, но за науката трябва и експерименти.

– Университетите ли са мястото, в което трябва да се прави наука, или институтите към БАН? И съществува ли ефектът „лявата ръка не знае какво прави дясната“ при това извършване на научни дейности на различни места?

– Този ефект го има донякъде, което аз не одобрявам. Връзката между университетите и научните институти трябва да бъде много по-здрава, отколкото е сега. Навремето бяха създадени единни центрове по физика и математика и включваха именно съответните научни институти и факултети. Лошото е, че тези обединения не просъществуваха дори 10 години и не можа да се получи търсеният ефект. А обединяване на усилията трябва да има, защото, колкото повече хора мислят и работят по едно направление, толкова по-лесно ще се стигне до краен резултат.

– **Кое е най-интересното пред Вашата наука, погледната с хоризонта на 21. век?**

– Навремето, когато Демокрит е открил атома, е казал, че това е най-малката частица, която не се дели. Моето поколение имаше щастието да мине през още много етапи. Първо, бяха открити съставките на атома – електрони, протони и неутрони. След това се оказа, че в тях има още по-фундаментални частици, така че загадките остават. Един американски нобелист казва, че човекът по принцип е любопитен, но сред човешкия род в един момент са се появили мутанти с арогантно любопитство. Ние, физиците, сме такива и с арогантно любопитство ровим в тайните на природата.

– **А как окуражавате младите физици?**

– Винаги съм се опитвал да ги стимулирам, като четях лекции, освен по атомна и ядрена физика, и по фундаменталните идеи на физиката. Защото има колеги, които вече са завършили, но ако ги попиташ кои са петте най-фундаментални идеи на физиката, те не могат да ги кажат. Могат да извеждат формули и да решават задачи, но не са наясно с философията на физиката, например с идеята за атомния строеж на материята.

– **Как си почивате и как се забавлявате?**

– Мен всичко в моята наука ме забавлява, забавлява ме и писането на книги, защото, за да напиша една страница, трябва да прочета 50 или 100. За почивка ми стига 1 час сън следобед и 5 часа през нощта.

– **Обичате ли да пътувате и имате ли свое място някъде по света?**

– Пътувал съм много, бил съм и в Африка, виждал съм водопада Виктория, общувал съм с онези шоколадови хора, което е много интересно. Но в Египет се замислих, че древните мислители и скулптори са създали сфинксове и богове с тяло на човек и глава на чакал или куче, тоест още преди хилядолетия са видели нещо, което физиците видяхме чак през XX век. Всички елементарни частици са някакви микросфинксове, в тях се съчетават противоречиви свойства. Например фотонът е едновременно и частица, и вълна. Същото нещо са видели и древните хора – сфинксът е и човек, и лъв.

– **Има ли нещо, за което досега не сте намерили време в живота си, а то Ви привлича?**

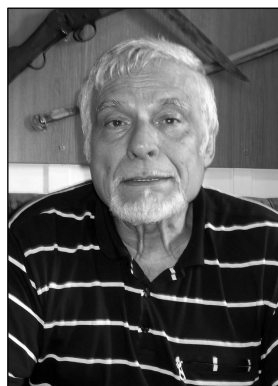
– Сигурно има, но не се сещам. Може би недоброто познаване на английския език, заради което съм отказвал да стана сътрудник на ЮНЕСКО или да отида да работя накъде на Запад. Пропуснал съм съблазнителни неща, но пък животът ми щеше да поеме в друга посока, а аз съм доволен от своя. Сега, след като вече не преподавам, искам да предам на младите чрез статии и книгите, които пиша, колкото може повече от знанията, които съм получил от моите учители. В това виждам смисъла на моя живот.

Проф. д.ф.н. Огнян Сапарев:

НИКОГА НЕ УСПЯХ ДА СТАНА УЧЕН, КОЙТО САМО ЧЕТЕ ДЕБЕЛИ КНИГИ И ПИШЕ ДЕБЕЛИ КНИГИ

ВИЗИТКА

Проф. Огнян Сапарев е роден през 1942 г. в София. Завършил е славянска филология с полски език и философия в СУ „Климент Охридски“. Започва работа като редактор, а след това – през 1973 г., като асистент в ПУ „Паисий Хилендарски“. Първата му дисертация е върху масовата култура, а докторска степен получава с изследване върху литературната комуникация. Бил е ректор на Пловдивския университет от 1993 до 2003 г. През 1991 г. става директор на БНТ. Депутат в 39-ото Народно събрание. Автор на десетки книги и монографии.

– Каква е частта на учения във Вашата личност и имате ли непознати за колегите и студентите си страни?

– Аз започнах като критик и първата ми киноецензия беше публикувана още през 1965 г. в сп. „Киноизкуство“, когато бях трети курс студент. Затова и беше нормално за начало да се насоча към литературната и кинокритиката и след това у мен така и не се получи баланс между учения и кинокритика. Бях в непрекъснато раздвоение през целия си живот и дори се страхувам, че критикът у мен често е взимал превес. А това, което хората може би не знаят за мен, е, че аз не исках да правя обществено-политическа кариера. Всъщност по едно време дори попаднах в парламента, но не гласувах правилно и така възможността отново да ме поканят там отпадна. И слава Богу, защото това е едно доста идиотско място. Разбира се, най-идиотското място, на което съм работил, е телевизията. Въпросът е, че принципно странях от иде-

ята да правя кариера, а и характерът ми не е особено подходящ за това. Обичах да работя със студентите и университетът е едно наистина много добро място, което не може да се сравни нито с парламента, нито с телевизията, нито с разните редакции, в които работех в началото.

– **Как бихте искали да Ви възприемат хората и всъщност интересувате ли се от мнението на другите?**

– Може би наивно си мисля, че хората ме възприемат такъв, какъвто съм. А какъв съм – това наистина е един труден и дискуссионен въпрос, на който и аз не мога да отговоря. Интересувам от мнението на тези, които ме интересуват. Тоест изобщо не ме интересува какво мислят сума хора за мен. Иначе в рамките на университета колегиалният принцип е много важен, а това често се подценява. Аз лично винаги съм се стараел да поддържам добри колегиални отношения дори с хора, които лично не са ми особено симпатични. Смятам, че това е просто задължително.

– **А как решихте да поемете по пътя на академичното поприще?**

– Вероятно това се дължи на един изключителен литературовед – проф. Никола Георгиев, който ми преподаваше литературознание в Софийския университет. Той беше и си остава най-големият български литературовед, изключителна личност, честен човек и в известна степен академичен аскет. Този негов пример винаги е бил решаващ за мен. В известен смисъл принос има и проф. Исак Паси, чиито лекции по естетика ходех да слушам най-доброволно, даже исках да му ставам аспирант по едно време, но нямаше такава възможност.

– **Те ли са Вашите учители в науката?**

– Да, техният академичен пример вероятно ми е оказал някакво влияние. Друг е въпросът, че академичният живот тогава беше някак разкован и свободен, каквито и глупости да се говорят сега, и човек можеше да си каже със студентите много неща. Така че рано осъзнах, че академичната кариера е едно от най-добрите неща, които може да се случат човеку.

– **Тоест намирате избора човек да се посвети на науката и образованието за добър?**

– Да, твърдо. Защото другият вариант беше да работя като редактор и да пиша повече текуща критика или да отида в научен институт. Тогава щях да пиша дебели книги и да стана нещо като феодален старец. Разбира се, трябва да се има предвид, че аз бях и два мандата рек-

тор на Пловдивския университет – точно в години на преход и преосмисляне, когато трябваше да се пише по нов начин за старото и трябваше да се правят преоценки. Оказа се обаче, че това бяха и много свирепи години – с опити за окупация на университета и какво ли още не. Тоест това ректорство ми коства поне две книги. Но не съжалявам за това, защото трябваше да направя нещо за университета. Ако трябва да обобща, радвам се, че избрах академичната кариера при всичките недостатъци на моя характер, който не се отличава с безкрайна трудолюбивост, с последователност, задълбоченост и пр. Аз съм склонен по линия на общуването да се раздавам и разпилявам и никога не успях да стана учен, който само чете дебели книги и пише дебели книги.

– **Мислите ли, че фразата „Сега не е време за наука“ е клише, или всъщност въпреки всички финансови проблеми в държавата у нас се правят изследвания на световно ниво?**

– Винаги се намира някой, който да говори така, защото вечно трябва да се решават някакви обществено-икономически проблеми и се твърди, че сега не е време за наука. Но независимо от това и сега тук-таме се прави истинска наука. Ще бъде грешно, ако обобщим, че изобщо не се прави, но ще бъде крайно оптимистично и ако кажем, че навсякъде се твори наука. Тоест у нас на места се намират хора, които всеотдайно се опитват да правят наука, точно както има добри и безкористни лекари на фона на цялата подкупност.

– **Университетите ли са мястото, в което трябва да се прави наука, или институтите към БАН? И съществува ли ефектът „лявата ръка не знае какво прави дясната“ при това извършване на научни дейности на различни места?**

– Абсолютно го има този момент. Лявата ръка не знае какво прави дясната, а дясната още по-малко е наясно. Факт е, че едни от най-големите литератори и философи работят в университетите. И че когато няколко знакови професори напуснаха Софийския университет, той престана да бъде същият и стана съизмерим с разни провинциални университети. Университетът е едно динамично място, в него човек е по-отворен към новото, към промените, към смяната на мантилетите. Докато в научните институти човек някак се затваря и леко се изолира, живее се в един малко измислен свят на ровене в ръкописи и прочие. Така че университетът не трябва да се подценява като място за правене на наука, въпреки че у нас има такава тенденция. Но в крайна сметка всичко зависи от конкретния човек.

– **Кое е най-интересното пред Вашата наука, погледната с хоризонта на 21. век?**

– Казано на псевдонаучен език, това е любопитната смяна на научните парадигми. Човешки казано, най-любопитното в нашите науки е смяната на платформите, на предпочитанията. Моето поколение е израсло със структурализма, който се стремеше да бъде много научен. След него дойде едни постструктуралистичен период, а сега всички говорят за деконструктивизъм, който е един соцреализъм наопаки – всичко се подлага на гаргара, на отрицание, на подигравка, отрича се всякаква научност, търсят се изключения, за да се докаже, че всичко е случайност. Аз не обичам деконструктивизма и това, което става в литературата с всичкото псувачество и разгашеност. Всичко това не ме изпълва с възторг и аз нямам никакво намерение да ставам деконструктивист.

– **А как окуражавате младите филолози и философи?**

– Опитвам се да има покажа плюсовете и минусите на всяко нещо, двете страни на нещата. За всяко нещо има основание както да бъде защитавано, така и да бъде критикувано. Опитвам се да бягам от едностранчивостта, защото е лесно да бъдеш едностранчив. Казвам това и на младите хора.

– **Как си почивате и как се забавлявате?**

– Едно време обичах водата и лодките. Сега ми е все по-трудно да гребя както едно време, но имам една вила на язовир „Кърджали“, където бягам за по месец – месец и нещо.

– **Обичате ли да пътувате и имате ли свое място някъде по света?**

– Не обичам да пътувам и именно този язовир е моето място. Там се крия и си гледам водата.

– **Има ли нещо, за което досега не сте намерили време в живота си, а то Ви привлича?**

– Искам да се върна към първия си проект за дисертация, посветен на гротеската. Станах редовен аспирант на акад. Пантелей Зарев навремето, но тогава ме изключиха от Комсомола за разпространение на схващания, несъвместими с марксистко-ленинската естетика, в тесен приятелски кръг. Той се поизплаши и аз реших, че няма да защита тази дисертация, и след някоя и друга година защитих съвсем друга. Сега искам да се върна към гротеската, вече уморен, но надявам се, и малко поумнял.

ЕЗИКОЗНАНИЕТО НЕ ЗАВИСИ ОТ ПОЛИТИКАТА, ЗАТОВА И Е ЯДРОТО НА ФИЛОЛОГИЯТА

ВИЗИТКА

Проф. Иван Куцаров е роден през 1942 г. в Бургас. Завършил е славянска филология с чешки език в СУ „Св. Климент Охридски“. Година и половина е бил учител в Руската гимназия в Бургас, след това става преподавател в Полувисия учителски институт в същия град. По-късно печели аспирантура в Софийския университет. Започва работа като преподавател в ПУ „Паисий Хилендарски“ през 1974 г. Става професор през 1995 г., а от 2003 до 2011 г. е ректор на университета. Преподавал е и в Софийския университет и е един от основателите на Бургаския свободен университет.

– Каква е частта на учения във Вашата личност и имате ли непознати за колегите и студентите си страни?

– Частта на учения у мен е ставала все по-голяма с годините. Когато съм бил по-млад, вероятно не съм бил толкова изграден учен, а и едва ли тогава науката е заемала толкова голямо място в живота ми. Но с течение на годините процентът на учения в мен нарастваше и в момента съм основно това – за наука мисля, с наука се занимавам и в момента подготвям за печат петнадесетата си книга. Тя е посветена на историята на славянската филология – едно изследване на световните конгреси по славистика, каквото не е правено досега в нито една страна. Всъщност е нормално точно сега да съм завършен учен, защото хуманитаристиката е наука на натрупването. В природните науки не е така. За математиците примерно

казват, че правят големите си открития на млади години. При филолозите не е така. Ние трупаме и трупаме и не е случайно, че най-големите учени са дълголетници. Балан и Михаил Арнаудов например са живели по 100 години.

Вероятно малко хора знаят, че много исках да стана актьор може би защото не ми даваха да се занимавам с театър. Баща ми ме отрязва категорично, макар че имаше познати във ВИТИЗ – по онова време Бургас беше много театрален град. От него са тръгнали и Георги Калоянчев, и Апостол Карамитев.

– Как бихте искали да Ви възприемат хората и всъщност интересувате ли се от мнението на другите?

– Бих искал хората да ме възприемат добре. Ще излъжа, ако кажа, че мнението на другите не ме интересува. Общо взето, съм се старал да правя добро впечатление на хората, които обучавам, и на тези, с които работя. Не в ущърб на моята личност, разбира се, и без големи компромиси, но съм имал желание мнението за мен да е добро. Ако съм бил строг преподавател, то е заради принципното ми схващане, че за разлика от средното училище, където се учи всичко, в университета идват хора, които са си избрали пътя. Студентът вече е тесен специалист и един филолог не учи физика и химия, значи, трябва да има отношение към изучаваните науки и компромисите, ако не знае на изпит, са неуместни.

– Как решихте да поемете по пътя на академичното поприще?

– Проверявал съм и знам, че аз съм от малкото хора, избрали да станат филолози, защото обичат граматиката. Даже съм си мислил, че ако трябва да стана учител, ще предпочитам да преподавам в основното училище, защото там се учи граматика. Стигал съм дори дотам да правя планове да предложа на другия учител българист той да вземе всички часове по литература и за мен да останат само уроците по български език. Затова и когато реших да стана университетски преподавател, бяха категоричен, че ще се занимавам само с граматика.

– Кои са Вашите учители в науката?

– Много са, но като възпитаник на славянската филология в Софийския университет, поставям на първо място проф. Иван Леков, когото считам за най-добрия български славист, и проф. Светомир Иванчев, който беше пряк ръководител на дипломната ми работа. Проф. Иванчев беше един много отворен към другите човек и из-

дирваше кадри като мен, за да им подаде ръка. После и аз правех така и съм подготвил доста по-млади от мен учени. Не на последно място трябва да спомена, че проф. Иванчев е автор на най-добрия превод на „Швейк“ в света – най-адекватният превод на тази книга е на български език и принадлежи на него. Учил съм се и от проф. Любомир Андрейчин и от проф. Стоян Стоянов – имаше много силна школа университетски преподаватели.

– Добър избор ли е човек да се посвети на науката и образованието?

– Изключително добър. Като се връщам сега назад в живота си, не мога да си представя по-добър избор. Едно време не съм знаел, че е така, но сега съм повече от доволен от избора си, включително и от твърдото си желание да се насоча към граматиката. Литературата я вее политически вятър – преди имаше социалистически реализъм, сега няма, нещата се променят непрекъснато, но просто тази наука е такава. А езикознанието не зависи от политиката, затова и винаги се е смятало за ядрото на филологията, даже в някои терминологични речници филологията се обяснява именно чрез него. А научната кариера е нещо, което осмисля живота. Ето, аз вече съм на 73 и продължавам да работя.

– Мислите ли, че фразата „Сега не е време за наука“ е клише, или всъщност въпреки всички финансови проблеми в държавата у нас се правят изследвания на световно ниво?

– Защо пък да не е време за наука? Кой ми пречи да работя? За нашата наука много пари не са нужни, сядаш и мислиш.

– Университетите ли са мястото, в което трябва да се прави наука, или институтите към БАН? И съществува ли ефектът „лявата ръка не знае какво прави дясната“ при това извършване на научни дейности на различни места?

– Наука може да се прави и на двете места, макар че не навсякъде по света има академии като БАН. Водещи у нас обаче са университетите, въпреки че в нашата сфера и Институтът за български език, и тези по литература и фолклор са стабилни институти, в които са работили и работят добри учени. Но все пак мисля, че основната роля е на университетите: преди – основно на Софийския, но в последните 30 – 40 години – и на другите, включително и на Пловдивския. Това е най-естественото и логичното, защото една част от работещите в научните институти също преподават в университети-

те. Е, в БАН има и хора, които нищо не вършат цял живот, а това в университета не е възможно. Най-малкото трябва да си водиш часовете и винаги да си във форма пред студентите.

– Кое е най-интересното пред Вашата наука, погледната с хоризонта на 21. век?

– Като всяка наука, и езикознанието се развива, лошото е, че глобализацията не е добра среда за хуманистаристиката като цяло. Хуманистаристиката не е наука, с която се прави бизнес, а светът в момента е възприел принципа, че всичко е бизнес. А преди не беше така – в моето семейство няма нито един член на БКП и винаги съм бил, общо взето, от втора категория, но не мога да не призная, че тогава хуманистаристиката се развиваше добре. Дори съм писал студия, че годините на Желязната завеса са златното полустолетие на световната славистика.

– А как окуражавате младите – студентите и начинаещите в науката?

– Интересът към хуманистаристиката спадна, особено в последните години, и така е в целия свят. Но се мъчим да окуражаваме младите и дори си мисля, че ако трябва да се направи социална държава, без да е комунистическа или социалистическа, две сфери не трябва да са бизнес. И това са образованието и здравеопазването. Защото сега у нас се направиха десетки университети, за да се печелят пари. И резултатът е, че качеството на образованието пада катастрофално. Едно време имаше неграмотни циганчета, а сега 30% от децата не могат да пишат.

– Как си почивате и как се забавлявате?

– Като млад се забавлявах много повече, пеех добре, свирех, обичах да пътувам, от много отдавна съм професионален шофьор и дори така си изкарах военната служба. Сега съм по-умерен, но някои слабости си останаха – аз съм запалянка и обичам спортните състезания.

– Обичате ли да пътувате и имате ли свое място някъде по света?

– Любимо място ми е Прага. Може би защото съм завършил чешка филология, имам слабост към този град, но той е много красив. Прага и Париж са най-впечатляващите градове, но на мен Прага ми харесва повече – град със страхотна атмосфера и уникални бирарии.

– Има ли нещо, за което досега не сте намерили време в живота си, а то Ви привлича?

– Трудно ми е да кажа, защото аз никога не съм бил мечтател, бил съм реалист. Винаги съм искал нещо, но най-близкото. И като го постигна, посягам към следващото. Но нереални мечти не съм имал – не съм искал да стана например космонавт или генерал. Затова и нямам угризения, че нещо съм пропуснал в живота.

ХУМАНИТАРИСТИКАТА Е ГАРАНЦИЯ, ЧЕ ЧОВЕКЪТ ВИНАГИ ЩЕ Е ЧОВЕК

ВИЗИТКА

Проф. Запрян Козлуджов е ректор на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ от 2011 г. През юни 2015 г. беше избран за втори мандат, след като получи високи оценки за работата си от своите колеги, които не излъчиха други кандидати. Завършил е българска филология в същото висше училище през 1984 г. Една година е работил като учител, след това печели аспирантура в Софийския университет. Преподава теория на литературата в Пловдивския университет от 1988 г. През 2000 г. става зам.-ректор, а години по-късно оглавява висшето училище.

– Каква е частта на учения във Вашата личност и имате ли непознати за колегите и студентите си страни?

– Не може човек да работи в институция като университета и да няма някакво самочувствие на човек, който се занимава с наука. Но тук трябва да призная, че в последните години покрай административните задължения ми остава сравнително малко време, да не кажа много малко време, за научни занимания и те обикновено са по някакъв повод. Слава богу, че има такива поводи, различни покани, защото те всъщност принуждават човека да седне и да напише доклад или статия и така да поддържа някаква форма. Разбира се, не е това, което би ми се искало, защото помня какво правех, преди да започна да се занимавам с администрация. Сега пиша по две, много рядко по три статии на година, с които участвам в различни конференции. Остава ми и малко време да чета, но се опитвам и чрез четене да поддържам форма. До 2001 – 2002 г. бяха написал 4 книги, след това започнах да се занимавам с административна работа и от

тогава до сега се е появила още само една моя книга. Така че е трудно двете неща да бъдат съвместявани, но намирам смисъл в това, което правя, защото университетът се движи много добре, върви напред. Всеки избор си има цена, аз направих своя и съответно си плащам цената.

Едва ли имам непознати за гилдията страни, сигурно не съм изненадвал колегите. Но за мене беше радостно, когато при процедурата ми за избор за професор се наложи да изготвя една справка за академичните ми цитирания. Оказа се, че всички хора, които са се занимавали с проблематика, сходна с моята, са минали през моите работи, а не покрай тях. Имам над 80 цитирания, включително международни. Не очаквах толкова висок индекс на цитируемост, а това е важно, защото въпросът е не само да напишеш нещо, а то да влезе в научния обиход, да използвам този русизъм.

– Как бихте искали да Ви възприемат хората и всъщност интересувате ли се от мнението на другите?

– Едва ли има човек, който да не отчита мнението на другите, защото всеки се оглежда в очите на другите и нерядко открива себе си по този начин. Важно е какво мислят другите за теб, но също така е важно ти да изграждаш това мислене. Оценката на колегите за това как ръководя университета, стана ясна при преизбирането ми за ректор, а мнението за мен на хората, които се занимават с наука, е отразено в рецензии и становища за мои работи. Това са важните неща, иначе от празни приказки и клюки въобще не се интересувам.

– Как решихте да поемете по пътя на академичното поприще?

– Това беше един напълно съзнателен избор, който направих преди много години. Първо, защото имах интерес, и второ, заради хората, които работеха с мен през далечната 1980 г. Тогава започнах да уча българска филология и още в края на първи курс започнах целенасочено да работя основно с доц. Атанас Бучков, мой колега и приятел, който в голяма степен окончателно формира интересите ми. Така започнах да работя в една интердисциплинарна област, каквато е теорията на литературата, която е трудна, но колкото е по-трудно, толкова е по-интересно. Ако трябва да бъда честен, много повече ми вървяха езиковедските дисциплини, защото там с минимални усилия постигах максимален резултат, което е много важно. Но заради доц. Бучков се насочих към литературоведските

дисциплини, той има огромна роля в живота ми въобще. Може би животът ми щеше да се развие по друг начин, ако не го бях срещнал.

– **Той ли е Вашият учител в науката и кои са другите?**

– Много хора, но основно този човек, който е работил абсолютно безкористно и всеотдайно с мен. Той ме допусна до научната си библиотека, до сърцето си, до своята светая светих. Иначе съм задължен на много хора – както на литературоведи, така и на езиковеди: и на проф. Клео Протохристова, и на проф. Иван Куцаров, и на колегите от Софийския университет – например на проф. Никола Георгиев, от когото съм се учил на много неща – и на литературознание, и на морал в науката.

– **Добър избор ли е човек да се посвети на науката и образованието?**

– За мен – определено да. Зависи от мотивацията, защото човек се занимава с наука не просто за пари – от научна дейност богат не може да станеш. Значи, трябва да си много мотивиран, да ти е много интересно и в някаква степен заниманията с наука да осмислят живота ти. Иначе не става, другото е мъка.

– **Мислите ли, че фразата „Сега не е време за наука“ е клише, или всъщност въпреки всички финансови проблеми в държавата у нас се правят изследвания на световно ниво?**

– Винаги е време за наука и у нас се прави нелоша наука, не искам да използвам по-силна дума. И в областта на природоматематическите, и в областта на хуманитарните науки. Това показват и наукометричните данни и България присъства в тях, Пловдивският университет – също. Просто според мен в България е много трудно (и винаги е било така) да се занимаваш с фундаментални научни изследвания, които изискват огромни ресурси, инвестиции и пари. Трябва да развиваме технологичните и приложните аспекти на научните изследвания, това е бъдещето на страната ни, защото тя никога няма да има ресурсите да прави фундаментална наука.

А специално за хуманитаристиката се говори какво ли не – едва ли не, че няма нужда от такъв тип наука. Напротив, това е наука, която е гаранция, че човекът винаги ще е човек, и която винаги ще се противопоставя на всички процеси и тенденции, свързани с обезчовечаването на човека и превръщането му в една марионетъчна

машина. Така че от хуманитаристика винаги ще има нужда, аз съм оптимист.

– **Университетите ли са мястото, в което трябва да се прави наука, или институтите към БАН? И съществува ли ефектът „лявата ръка не знае какво прави дясната“ при това извършване на научни дейности на различни места?**

– Мисля, че напоследък тази тенденция започна да се преодолява и ние сме някакъв пример в това отношение. Пътят е в сътрудничеството между научните институти на БАН и съответните катедри и факултети. Пловдивският университет например има много съвместни проекти с БАН, и то не само в областта на природоматематическите науки, където това е почти задължително, а и в хуманитаристиката. В последните години имаше опити да се създадат настроявания срещу БАН и едва ли не да се покаже, че академията е излишна. Аз не мисля така, академията трябва да бъде съхранена, независимо какво ще ни струва това. Разбира се, необходими са реформи, някои звена, които не са особено смислени, трябва да бъдат закрити, но като цяло имаме нужда от БАН.

– **Кое е най-интересното пред Вашата наука, погледната с хоризонта на 21. век?**

– Както вече споменах, ние трябва да доказваме необходимостта от хуманитаристиката, която трябва да показва как се съхранява човешкото у човека и да реагира остро срещу всички процеси на превръщането на човека в един обикновен консуматор.

– **А как окуражавате младите филолози?**

– Трудно е, но Филологическият факултет всяка година прави една национална научна конференция, която привлича филолози от цялата страна. Идват изключително мотивирани деца, които са надежда за бъдещето на филологията, и на този форум наистина може да се чуят изключително интересни неща. Тази година представителите на Софийския университет дори бяха дошли на собствени разноси, защото са им отказали финансиране. Това е показателно и доказва, че филологията винаги ще я има и ще има хора, които сериозно ще се занимават с проблемите на тази наука.

– **Как си почивате и как се забавлявате?**

– За съжаление, не ми остава време за почивка, работният ми ден започва най-късно в 8,30 сутринта и не приключва преди 19,30 – 20 часа. Така е от години, но когато ми остане време, предпочитам

да съм със семейството си и с книга, защото това е добър начин за почивка. Нямам време за други хобита.

– **Обичате ли да пътувате и имате ли свое място някъде по света?**

– Изключително много. Със съпругата ми пътуваме много и само когато съм на път, без значение дали в страната, или в чужбина, изключвам и забравям за огромните проблеми, които трябва да решаваме в университета.

Харесвам Родопите, Бургас и околностите му, без Слънчев бряг, Южното Черноморие – там, където се е съхранило. Харесвам Северна Гърция, интересно ми е навсякъде по света, където мога да видя нещо ново и да открия света през своя собствен поглед.

– **Има ли нещо, за което досега не сте намерили време в живота си, а то Ви привлича?**

– Единственото, за което искам да имам повече време, на първо място – е семейството ми, и на второ – кабинетът ми на преподавател, а не на ректор, защото само там мога спокойно да прочета и да напиша нещо. Това е, което ми липсва, но човек прави избора си, подрежда приоритетите си и винаги трябва да е готов да плати цената. Аз съм го направил, защото няма нищо безплатно.

ТРЯБВА ДА РАБОТИШ И ДА СЕ ОСТАВИШ НА СЪДБАТА, ТЯ ЩЕ ТЕ РЪКОВОДИ ПРАВИЛНО

ВИЗИТКА

Проф. Милчо Василев е завършил специалностите „Етномузикознание“ и „Дирижиране и композиция“ в Консерваторията в София. Започва работа като етномузиколог в Музикалното училище в Широка лъка, след което печели конкурс за асистент в тогавашния Висш музикално-педагогически институт в Пловдив. Работи във висшето училище от 1974 г., бил е ръководител на катедра „Музикален фолклор“, зам.-ректор, а от 2011 г. е и ректор на Академията за музикално, танцово и изобразително изкуство.

– Каква е частта на учения във Вашата личност и имате ли непознати за колегите и студентите си страни?

– Ако трябва да определя процент, той ще е може би 25 на сто. Сегашната нормативна уредба задължава всички преподаватели да защитят докторска степен и ако сега започвах академичния си път, щях да бъда принуден да напиша дисертация, т. е. научната ми дейност щеше да заема много по-голяма част от моето време. Аз съм издал няколко книги, свързани с българските народни инструменти, които се ползват от студентите, но не съм ги защитил като докторат. Но сега основната част от моята личност е посветена на управлението на академията, защото тук е минал моят живот и се старая да бъда максимално полезен. Всичко останало от моето време е посветено на художествено-творческа дейност. Като член на Съюза на българските композитори, имам много ангажменти като композитор, активно участвам като председател и член на много журита в

различни фолклорни фестивали и конкурси. А освен всичко съм и главен художествен ръководител на представителния Академичен фолклорен ансамбъл и като такъв, се старая непрекъснато да обновявам репертоара му с нови музикални творби.

Освен всичко и аз като много хора си имам хоби – колекционер съм на ключодържатели. Където и да отида, това си купувам, а и приятели и близки ми носят откъде ли не.

– Как бихте искали да Ви възприемат хората и всъщност интересувате ли се от мнението на другите?

– Много бих искал хората да ме възприемат като добър организатор и човек. Затова винаги съм се опитвал да запазя човечността си, да не се правя на началник, но в същото време да ме уважават като шеф. Стремя се да намеря дистанцията между мен и колегите така, че тя да не е голяма, но и да внушава някакъв респект. В началото на мандата си като ректор помолих всеки, който влиза в кабинета ми, да намери сили да го направи с усмивка, защото това предполага добро начало на разговора, дори и той да е неприятен. От своя страна аз посрещам всеки, ставайки на крака, не стоя зад бюрото. Това е много дребно нещо, но е направило впечатление на колегите.

– Как решихте да поемете по пътя на академичното поприще?

– Това се случи от само себе си. След като завърших Консерваторията, бях на работа в Националното училище за музикално и танцово изкуство в Широка лъка и се оказа, че съм успешен преподавател, което накара първия ректор на академията проф. Асен Диамандиев да ме покани да се явя на асистентски конкурс. Така тръгна моята академична кариера.

– Кои са Вашите учители в науката?

– Първите ми учители са вече покойните професори Стоян Джулжев и Димитър Сагаев. Те ме научиха на много неща и никога няма да ги забравя. Впоследствие и проф. Диамандиев, който пръв ми възложи да правя аранжimenti за хор и оркестър.

– Добър избор ли е човек да се посвети на науката и образованието?

– Ако питате за мен, определено да. Сега младите хора разсъждават по друг начин, защото искат много бързо да вървят напред в живота и кариерата, а така не става. Трябва да работиш и да се оставиш на съдбата, тя ще те ръководи правилно. Деветдесет и девет процента

от нашите талантлив студенти, които подкрепят даденостите си с труд, се реализираха – у нас или в чужбина. Не говоря за финансова, а за професионална реализация. Така че не трябва да се бърза.

– **Мислите ли, че фразата „Сега не е време за наука“ е клише, или всъщност въпреки всички финансови проблеми в държавата у нас се правят изследвания на световно ниво?**

– Труден въпрос, защото у нас има хора, които са се посветили на науката, но за съжаление, държавата ги е оставила сами. Няма връзка между политиката и науката и културата, а тя безспорно е нужна. По времето на социализма държавата се грижеше за културните и научните дейци, а сега, ако нямаш пари, не можеш да издадеш една книга. Това е особено голям проблем за младите учени. В същото време хора с пари публикуват разни писания, които в никакъв случай не помагат на науката. Така не може, трябва да има ред.

– **Университетите ли са мястото, в което трябва да се прави наука, или институтите към БАН? И съществува ли ефектът „лявата ръка не знае какво прави дясната“ при това извършване на научни дейности на различни места?**

– Категорично съм убеден, че науката се прави в университетите. Нямам претенцията да познавам подробно дейността на БАН, но определено считам, че тя с нейния научен потенциал безспорно е необходима за българската наука. Преди десетина години имах възможност отблизо да се запозная с дейността на Института за фолклор, тъй като той е свързан пряко с моята професионална дейност. Но с какво точно се занимават колегите в този отдел днес, вече не зная. Струва ми се обаче, че българският музикален фолклор като уникално явление е изследван достатъчно и ако той продължава своето развитие, то това се дължи на професионализма, който навлезе във фолклорната ни практика. И това е съвсем естествено, имайки предвид специализираните учебни заведения за фолклор и различните художествени фолклорни състави в България. А това от своя страна означава, че вече не става дума за чист фолклор, в него има един или друг елемент на авторство. По отношение на българската култура в национален мащаб не е тайна, че не се обръща внимание на нея като дял от облика на българската нация. Затова и преди няколко години създадохме Българската академия на науките и изкуствата (БАНИ). Аз съм от основателите и съм академик там, и се надявам да помогнем тя да заеме своето достойно място.

– Кое е най-интересното пред Вашата наука, погледната с хоризонта на 21. век?

– Предизвикателството пред нас е да продължаваме да изследваме и да откриваме личното творчество във фолклора. Аз се занимавам именно с това. Доказано е, че младите хора обичат професионалния български фолклор. Като виждам как основно млади хора посрещат нашия ансамбъл по градове и села, се радвам много. Миналата година успях да реализирам една своя стара мечта – да събера на Античния театър 120 хористи и 120 оркестранти от най-големите ансамбли в България. Билетите свършиха бързо и театърът беше препълнен, това така ме разчувства, че направо се разплаках. Това е изкуството, с което България трябва да се гордее, и няма връщане назад. Автентичен фолклор вече почти няма, младите вече не пеят както бабите си по съборите в Копривщица, малко или много се влага някакъв композиционен елемент, а има ли съпровод, вече не става дума за автентичен фолклор. Но това е бъдещето, трябва да погледнем истината в очите.

– А как окуражавате младите – студентите и начинаещите в науката?

– Използвам една стара португалска поговорка, която казва, че ако живееш, за да се научиш, ще се научиш да живееш. Младите много се впечатляват от това. Обяснявам им, че докато са студенти, им е времето да се учат, защото, ако останат пропуски в образованието им, рано или късно те ще им пречат. И ако се наложи да наваксват пропуснатото, когато е време вече да творят, ще се окаже, че всъщност са загубили надпреварата с тези, които само творят.

– Как си почивате и как се забавлявате?

– Много обичам туризма, имам къща в планината и когато е хубаво времето, всеки уикенд съм там. Изключвам телефона и се забавлявам от сърце.

– Обичате ли да пътувате и имате ли свое място някъде по света?

– Много обичам да пътувам, но моето място е Широка лъка. Там е раят на земята. Съпругата ми е оттам и гарантирам, че в онзи район са съчетани хубавата природа, хубавата музика и истински добрите характери на родопчани.

– Има ли нещо, за което досега не сте намерили време в живота си, а то Ви привлича?

– Не. За разлика от много други хора аз избрах пътя си сам и много млад. Завърших музикалното училище в Пловдив с виолончело, но още като ученик си казах, че няма да продължа с този инструмент. Не че не го обичах, но фолклорът ми влезе в сърцето и още като ученик свирех във фолклорен ансамбъл. Не смеех да кажа на моя учител по виолончело, че ще кандидатствам народна музика, и от неудобство продължавах да ходя на уроци, но нарочно не се подготвях, за да ме скъсат. Така и стана и тогава си признах, че съм избрал друг път. Учителят ми ме поздрави и всичко се нареди. Така че никога не съм съжалявал и не съм си казвал: „Можех да стана и еди-какъв си“. Благодарен съм на съдбата и се моля само за здраве.

ЕДИН ПРОБЛЕМ ВЕЧЕ НЕ МОЖЕ ДА БЪДЕ РЕШЕН САМО ОТ ЕДИН УЧЕН, БИЛ ТОЙ И АЙНЩАЙН

ВИЗИТКА

Проф. Димитър Греков е кандидатствал 3 години медицина, преди да се запише да учи в Аграрния университет. През 1984 г. завършва Лозаро-градинарския факултет и започва работа като агроном в АПК – Любимец. След една година става аспирант, а през 1988 г. – и докторант, и оттогава преподава в Аграрния университет. През 2007 г. става ректор на вуза. Има над 150 научни публикации в страната и чужбина. Ръководител е на шестима докторанти. Министър на земеделието в правителството на Пламен Орешарски.

– Каква е частта на учения във Вашата личност и имате ли непознати за колегите и студентите си страни?

– Науката е част от моя живот, в този смисъл частта на учения у мен е много голяма, но въпреки това бих искал да кажа, че не съм далеч от аграрната практика и реалния живот. Съчетанието на учения и човека, свързан с бизнеса, у мен съществува в изключително голяма степен, защото съм убеден, че мисията на учения е да изпреварва и да подпомага практиката. За мен ученият, учителят и човекът, свързани със земята, са неделимо цяло.

Това, което някои хора не знаят за мен, е, че земеделското производство ми е напълно ясно, защото заради различни семейни nevoли работя от IV клас. Това изненадваше хората, докато бях менистър, те си мислеха, че някакъв професор от някакъв университет е сложен там, без да се е докосвал до земята.

– Как бихте искали да Ви възприемат хората и всъщност интересувате ли се от мнението на другите?

– Интересувам се от мнението на хората, освен ако то не е предназначено или е базирано на някакви личностни отношения, които сме си създали по една или друга причина. Когато човек е бил ръководител повече от 15 – 16 години, все е засегнал някого, но това не пречи да се дава обективна оценка, базирана на реално направеното. Аз винаги съм се стремил като ръководител да бъда до хората, да чувствам техните проблеми и не е без значение тяхното мнение за мен. Вярвам, че стойността на човека е като произведение от дроб, в която самооценката е знаменателят, а мнението на другите – числителят. Така че ценя отношението на другите и то има много по-голяма стойност, защото, ако числителят е по-голям, и стойността на дадена дроб е по-висока. Вратата на ректорския ми кабинет винаги е отворена, така беше и когато бяха министър. За мен е изключително важно да чуеш какво мислят колегите ти и този диалог те прави по-богат и можеш да вземеш много по-точни решения.

– Как решихте да поемете по пътя на академичното поприще?

– Никога не планирам дългосрочно. Не съм планирал нито да бъда академичен човек, нито да стана министър, но просто понякога решавам нещата много бързо. От малък знам, че земеделското производство е много тежко и че нещата може да се променят само когато заетите в него се вслушват в това, което казват учените. В нашия край, в Любимец, беше така и затова в един момент реших, че науката е добро поприще и начин човек да се опита да промени нещата към по-добро. И досега вярвам, че особено в тежки моменти на икономическа криза човек трябва да се опре на науката, защото тя ще му даде правилния и бърз път за развитие напред.

– Кои са Вашите учители в науката?

– В Аграрния университет има плеяда професори, които са не само пътеводни звезди в науката, а и хора с прекрасни човешки качества. Те са били идоли за мен, не изброявам имена, защото се страхувам да не пропусна някого.

– Добър избор ли е човек да се посвети на науката и образованието?

– В отделните периоди от време науката е била различно благодатна за хората, които се занимават с нея. Ако човек очаква да забогатее от наука, това няма да се случи, но е важно да се знае, че хо-

рата, които изпитват житейска удовлетвореност от научните си занимания, са много. В тази сфера си богат с душата си, с доволството, че с някакъв малък процент си повишил някакво производство или си подобрил даден показател и още повече – че си предал това, което знаеш, на младите хора. Последното е много важно. Това е професия за отдадени на моралното удовлетворение хора.

– **Мислите ли, че фразата „Сега не е време за наука“ е клише, или всъщност въпреки всички финансови проблеми в държавата у нас се правят изследвания на световно ниво?**

– Напротив, мисля че точно сега е време за наука. Само науката може да ни тласне напред, може би не с цели крачки, а само със сантиметри, но пак ще има реален ефект. Всичко останало е налущване и води до временен успех, а науката е устойчивото развитие напред. Само ако се погледне развитието на селското стопанство в последните 30 години, ще се види какво сме постигнали с помощта на науката. Да, може би науката в България сега не е на световно ниво, затова и част от възпитаниците на Аграрния университет избират да работят в големите международни лаборатории. Но въпреки това е време за наука и образование, само да не забравяме, че образованието започва от семейството и след това преминава през училището, университета и научните лаборатории.

– **Университетите ли са мястото, в което трябва да се прави наука, или институтите към БАН? И съществува ли ефектът „лявата ръка не знае какво прави дясната“ при това извършване на научни дейности на различни места?**

– В нашата сфера този въпрос е особено важен, защото съществува и Селскостопанската академия. За мен трябва да бъдат обединени усилията на всички научни звена и вузове, не казвам това непременно да стане под една шапка. Сегашните проблеми на науката се отличават коренно от това, което е било дори само преди 5 години. Но един проблем вече не може да бъде решен само от един учен, бил той и Айнщайн. Трябва да има колективи, които да решават комплексно проблемите. Моята тясна специалност е бубарството и наскоро бях в Япония. Там има университети, в които екипи от по 30 – 40, дори 80 учени изследват само една част от цялото това производство – дължината на копринената нишка. А аз се занимавам с всичко – от черничарството до селекцията на копринената буба. А човек не може да усвои всичко, науката е необятна. Така че

трябва да има тясна обвързаност между БАН, Селскостопанската академия и университетите.

– **Кое е най-интересното пред Вашата наука, погледната с хоризонта на 21. век?**

– Основното предизвикателство е свързано с нарастването на населението на планетата, като се очаква към 2050 г. то да стане около 10 млрд. души. Всички тези хора трябва не просто да се изхранват, а според вижданията на Европейския съюз една голяма част трябва да става чрез биологичното производство, а не с генномодифицирани храни. Значи нашата мисия е да осигурим повече и по-качествена храна.

– **А как окуражавате младите – студентите и начинаещите в науката?**

– Желанието да се посветиш на науката, е вътрешно чувство. Но за да удовлетвориш това чувство, трябва да живееш спокойно, без да мислиш за ежедневните битови проблеми. Когато аз бях докторант, стипендията беше 114 лв. После стана 250, сега е 450 лв., но и тези пари не стигат за издръжката на едно семейство. Добре, че има хора, които нещо ги чопли отвътре, имат интерес да откриват нови неща. Младите хора сега търсят бърза реализация, затова и много от тях напускат нашата страна. Но има и такива, които виждат, че земеделският бизнес е един от проспериращите у нас. Около 20% от работещото население у нас се занимава със земеделско производство, 6 на сто от brutния вътрешен продукт идва от селско стопанство. Днес голяма част от земеделското производство е рентабилно. Това е достатъчен стимул човек да се посвети на селското стопанство. И е показателно, че хора с престижно друго образование напоследък се ориентират към земеделието. Записват се да учат магистратури при нас, преквалифицират се.

– **Как си почивате и как се забавлявате?**

– Сменям един вид труд с друг. Затова, докато бях министър, в почивните дни работех в университета, просто не можех да се разделя с него. Понякога ми стига и само да се разходя в полето и планината.

– **Обичате ли да пътувате и имате ли свое място някъде по света?**

– За мен почивката е в пътуването и сигурно съм един от малкото ректори, които сами си шофират. Обичам да пътувам сам, слушайки радио и мислейки, понякога на ден минавам километри кол-

кото един тираджия. Моето място за почивка е родната ми къща в Белица.

– **Има ли нещо, за което досега не сте намерили време в живота си, а то Ви привлича?**

– Не съм отделял достатъчно време за семейството си. Когато бях докторант, просто не усетих как пораснаха моите деца. Сега усещам колко съм загубил. Имам две внучки и ги чувствам като мои деца. Радвам им се! Завършил съм езикова гимназия, но въпреки това си мисля, че човек трябва да научи втори и трети език, затова отчитам като своя грешка, че не знам повече езици. Винаги, когато се връщам от чужбина, си казвам, че ще отделя време за това, но после ежедневието те увлича и не остават свободни часове. Но все пак животът е онова, което в момента правиш и усещаш, докато кроиш планове за бъдещето, беше казал някой. А аз, както казах, планове не правя, значи живея и усещам живота такъв, какъвто е, и чувствам удовлетворение от това.

ПОСТАВЯМ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД МЛАДИТЕ

ВИЗИТКА

Проф. Невена Милева е родена в Самоков. Завършила е инженерство в Техническия университет – София, и образователни технологии в Университета Туенте, Холандия. Защищава докторантура в ТУ – София. От 1990 година е преподавател в Пловдивския университет. През 2001 г. става доцент в катедра ЕКИТ, а през 2011 година – професор. От 2011 година е заместник-ректор по наука, научноизследователска и проектна дейност и международно сътрудничество на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. Научните ѝ интереси са в областта на електронното обучение и обучението с мобилни устройства, ръководител е на над 10 европейски проекта. Членува в Образователната секция на IEEE.

– Каква е частта на учения във Вашата личност и имате ли непознати за колегите и студентите си страни?

– Не мисля, че някой може да определи каква част от него е администратор, каква – учен, каква – преподавател. Умението е да можеш да съчетаваш учения с администратора, с преподавателя, с майката, съпругата и най-вече жената. Всеки има страни от личността си, които са непознати за другите, които са скрити, затворени в интимния му свят. Не искам да говоря за тях, те са моето аз.

– Как бихте искали да Ви възприемат хората и всъщност интересувате ли се от мнението на другите?

– Искам да ме възприемат като професионалист. Разбира се, че ме интересува мнението на другите, радвам се на коректно отношение, уважение, колегите ми смятат, че съм справедлива.

- **Как решихте да поемете по пътя на академичното поприще?**
- Това е свързано и със семейна традиция и семеен пример – моят баща е професор, човек на науката.
- **Кои са Вашите учители в науката?**
- Проф. д.т.н. Елена Шойкова от Техническия университет в София и проф. Иван Станчев от Университета Туенте, Холандия.
- **Добър избор ли е човек да се посвети на науката и образованието?**
- Аз съм направила този избор още през 1987 година и никога не съм съжалявала!
- **Мислите ли, че фразата „Сега не е време за наука“ е клише, или всъщност въпреки всички финансови проблеми в държавата у нас се правят изследвания на световно ниво?**
- Всяко крайно мнение е неточно, всяко крайно решение е неправилно. „Сега не е време за...“... каквото и да е, е невярно. Има просто приоритети – в един момент приоритетите са едни, в друг – други. Винаги трябва да се търси балансът. Може в момента да няма пари и условия за фундаментални изследвания, а за приложни да е доста трудно, но наука се прави!
- **Университетите ли са мястото, в което трябва да се прави наука, или институтите към БАН. И съществува ли ефектът „лявата ръка не знае какво прави дясната“ при това извършване на научни дейности на различни места?**
- Няма уважаваща себе си държава без академия на науките, там е събран научният потенциал на нацията, или поне трябва да е така! Но и не бива да се толерира БАН за сметка на университетите, не трябва да се оставят институтите на БАН без подобаващо финансиране. Отново се връщам на темата за постигане на баланса. В университетите се прави наука – силен научен потенциал, млади талантиливи хора, ето предпоставките за извършване на научноизследователска дейност!
- **Кое е най-интересното пред Вашата наука, погледната с хоризонта на 21. век?**
- Напредването на технологиите, използването им и за обучение и едновременно с това – връзка между обучаем и обучител.
- **А как окуражавате младите – студентите и начинаещите в науката?**
- Като поставям предизвикателства пред тях.

– **Как си почивате и как се забавлявате?**

– Със семейството си, домашните любимци, в градината, на морето...

– **Обичате ли да пътувате и имате ли свое място някъде по света?**

– Пътувам непрекъснато, и служебно, и за удоволствие... понякога и два пъти в месеца! Имам любими страни – Испания и Ирландия, в които се връщам всяка година, при приятелите си, при колегите си, при любимата си храна, при любимия си океан! Но най-често съм в Мюнхен заради семейството си.

– **Има ли нещо, за което досега не сте намерили време в живота си, а то Ви привлича?**

– Да, в следващия си живот ще бъда кулинар или ще се занимавам с интериорен дизайн... стискайте ми палци!

Проф. д.м.н. Виктория Сарафян:

ХУМАННОСТ И ПРОСВЕЩЕНИЕ СА ЦЕННОСТИ, КОИТО ДВИЖАТ ВСЯКО ОБЩЕСТВО НАПРЕД

ВИЗИТКА

Проф. Виктория Сарафян е родена през 1962 г. в Пловдив. Завършила е Английската гимназия „Г. Кирков“ и Медицинския факултет на Медицинския университет – Пловдив. Има специалности по медицинска биология и по клинична имунология. Доктор на медицинските науки по имунология. Ръководител е на Катедрата по медицинска биология на МУ – Пловдив, и заместник-ректор на същия университет. Дългосрочните ѝ специализации са в областта на молекулната и клетъчната биология и имунология в университетите в Кеймбридж (Великобритания), Намюр (Белгия) и Нант (Франция).

– Каква е частта на учения във Вашата личност и имате ли непознати за колегите и студентите си страни?

– Една четвърт. Другата една четвърт е заета от преподавателя, а останалите две четвърти от жената – майка, съпруга, дъщеря, сестра, приятел. Мисля, че една личност е повече от сбор от отделни части. В даден момент преобладава едната част, в друг съвсем друга част започва да доминира. Всичко зависи от приоритетите и от обстоителствата в даден етап и от изборите, които правим.

– Как бихте искали да Ви възприемат хората и всъщност интересувате ли се от мнението на другите?

– Да, интересувам се от мнението на хората, на които държа – обичам и/или уважавам. Не приемам твърдението „Не ме интересува мнението на хората“, защото то е крайно и много обобщаващо. Убедена съм, че всеки човек се интересува от мнението поне на още

един, на когото държи. Бих искала да бъде възприемана като нормален човек – с всичките си добри и недотам добри страни.

– **Как решихте да поемете по пътя на академичното поприще?**

– Винаги съм искала да преподавам – още от 3-годишната си възраст, когато бях заплениена от учителката си по френски език – невероятната г-жа Фроска Георгиева, възпитала поколения пловдивчани. След това малко шанс и много труд ми помогнаха да стана това, което съм.

– **Кои са Вашите учители в науката?**

– Наистина имах шанса да срещна, да се уча и да общувам с изключителни учени. Те обаче са преди всичко изключителни хора – интелигентни, компетентни, възпитани, почтени и коректни, с добро и широко отворено сърце. Сигурно ще пропусна несъзнателно някои, но с гордост мога да кажа, че съм се учила от проф. д-р Христо Тасков, доц. д-р Александър Попов, проф. д-р Иван Кехаѝов, проф. д-р Станимир Кюркчиев, проф. д-р Людмил Наков и др. Всеки от тях е допринесъл с нещо за изграждането ми не само като учен, но и като личност, което за мен е по-важно.

– **Добър избор ли е човек да се посвети на науката и образованието?**

– Определено е много добър избор. А когато е съчетан с посвещаване и на медицината, то тогава изборът е отличен, защото хуманност и просвещение са ценности, които движат всяко общество напред.

– **Мислите ли, че фразата „Сега не е време за наука“ е клише, или всъщност въпреки всички финансови проблеми в държавата у нас се правят изследвания на световно ниво?**

– Не съм чувала тази фраза често, а напоследък – въобще. Естествено, че у нас се правят изследвания на световно ниво. В това може да се убеди всеки, който следи научната периодика. Стотици български учени публикуват в реномирани импакт-факторни чуждестранни списания и трудовете им се цитират многократно от международната научна общност.

– **Университетите ли са мястото, в което трябва да се прави наука, или институтите към БАН. И съществува ли ефектът „лявата ръка не знае какво прави дясната“ при това извършване на научни дейности на различни места?**

– Крайно време е да се разбие властвалата доскоро догма у нас, че университетите са само образователни институции и на препода-

вателите се плаща само за да преподават. Университетът е уникална институция – тя трябва да обучава, да възпитава, да предава, но и да генерира нови знания. Последното е възможно само ако в него има условия за творческа научна работа. Това не изключва наука да се прави и в БАН. Дори напротив, колегите там са посветени основно на това и наистина в някои институти на БАН се създава научен продукт на световно ниво.

– **Кое е най-интересното пред Вашата наука, погледната с хоризонта на 21. век?**

– Молекулната и регенеративната медицина. Невероятните постижения в биомедицинската сфера разкриха възможности за персонализиран подход – точното лекарство за точния човек в точното време. Трансплантациите и замяната на дефектни клетки, тъкани и органи с такива, произведени в лабораторни условия, са също авангардни постижения, които дават съвсем различен облик на съвременната медицина. Това е развитие, каквото преди 10 – 15 години считаме за невъзможно.

– **А как окуражавате младите – студентите и начинаещите в науката?**

– С личен пример и с подкрепа. Когато един преподавател и изследовател обича това, което прави, той вдъхновява и околните. А младите хора имат нужда от добър пример, който да ги стимулира, и естествено – от подкрепа в дългия път, който трябва да извървят в науката.

– **Как си почивате и как се забавлявате?**

– Трудно ми е да отговоря... Обичам да чета както научна литература, така и художествена проза и поезия. С удоволствие бих се занимавала с приложни изкуства, интериорен дизайн и танци. Почивка и позитивно зареждане за мен е досегът с планината и общуването с приятели и близки.

– **Обичате ли да пътувате и имате ли свое място някъде по света?**

– Естествено. Едва ли има човек, който не обича да пътува и да открива нови места и култури. Имам навика от всяко посетено място в страната или чужбина да допълвам емоционалните си спомени и със символичен материален спомен, който да ми напомня за преживянето. Мое място? Всяко място, което съм споделила с любим човек, е моето място. Но може би „най-моето“ е едно малко градче

в Белгия, което често сънувам и където прекарах доста време от най-хубавите си години като учен.

– **Има ли нещо, за което досега не сте намерили време в живота си, а то Ви привлича?**

– Много неща съм записала в списъка за следващия живот... Дано той ме срещне с повече духовни хора, раздаващи мъдрост, любов и търпение; дано ми отреди талант и място в изкуството и творчеството, възможност да помагам на повече хора, да пътувам повече и да имам повече време за хората, които обичам.

В НАУКАТА И ОТРИЦАТЕЛНИЯТ РЕЗУЛТАТ Е РЕЗУЛТАТ

ВИЗИТКА

Проф. Йорданка Алексиева е родена през 1960 г. в Асеновград. Завършва Английската езикова гимназия в Пловдив, а след това се дипломира като магистър, инженер-технолог по специалността „Технология на продуктите за общественото хранене“ във Висшия институт по хранително-вкусова промишленост (сега УХТ). От 1987 г. е редовен докторант, след това става асистент и преминавайки всички стъпки в академичната йерархия, от 2012 г. е професор към катедра „Хранене и туризъм“. Специализирала е във Великобритания и Германия. Интересите ѝ са насочени към подобряване на качеството и създаване на нови продукти в храненето и туризма; кулинарна технология; алтернативен туризъм; маркетингови проучвания; внедряването на добри практики в ресторантьорството, хотелиерството и туризма.

– Каква е частта на учения във Вашата личност и имате ли непознати за колегите и студентите си страни?

– Може би 80% е ученият. Все проучвам, експериментирам... Дори в ежедневните неща, като например готвенето... Никога не повтарям рецепта, все добавям или заменям нещо... Е, понякога е „провалена проба“, но в науката и отрицателният резултат е резултат.

– Как бихте искали да Ви възприемат хората и всъщност интересувате ли се от мнението на другите?

– Като добър човек. За мен позицията и професията не са определящи в отношенията, важно е да можеш да съчувстваш на нещастieto, да се радваш на успехите и да помагаш. Мисля, че досега не

съм предала себе си. Живеем сред хора, не мога да кажа, че не ме интересува, но не го имам като ограничаващ фактор.

– **Как решихте да поемете по пътя на академичното поприще?**

– Още като ученичка в Английската гимназия и по-късно като студентка в Университета по хранителни технологии (тогава ВИХВП) участвах в различни кръжоци, научно-техническа дейност, проекти.

– **Кои са Вашите учители в науката?**

– Първият, който ме запали за науката, беше баща ми. Той винаги търсеше причините и следствията на нещата... Първото ми проучване бе посветено на добива на цветни метали под ръководството на учителката ми по химия в Английската гимназия г-жа Колева. Съпругът ми завърши УХТ и също се бе посветил на науката. Благодарна съм на проф. Стамов, моя научен ръководител на докторантурата, който ме изгради като научен работник. Голяма част от научните ми разработки са под негово ръководство. Всички мои преподаватели и колеги у нас и в чужбина, с които съм работила, са ми дали по нещо.

– **Добър избор ли е човек да се посвети на науката и образованието?**

– Да. Но трябва да си готов да се посветиш изцяло. В науката няма работно време, почивни дни... Непрекъснат процес.... И не трябва да си егоист, а да си готов да споделяш и да работиш в екип.

– **Мислите ли, че фразата „Сега не е време за наука“ е клише, или всъщност въпреки всички финансови проблеми в държавата у нас се правят изследвания на световно ниво?**

– Бих казала, че сега повече от всякога имаме нужда от наука. Просто извинение за отклоняване на така нужните средства. При първата си специализация в Англия бях шокирана от оборудването, което имаха на разположение колегите, от достъпа до научна информация, от средствата за наука... след 21 години – у нас е все още борба... трудно се прави наука с морално остаряла техника... А и не виждам екипност между университети и БАН.

– **Изпреварихте въпроса ми: университетите ли са мястото, в което трябва да се прави наука, или институтите към БАН. И съществува ли ефектът „лявата ръка не знае какво прави дясната“ при това извършване на научни дейности на различни места?**

– Основната дейност на университетите е обучението, но то не може да става без развитие и на научни изследвания. Преглеждайки

различни проекти, наистина човек остава с впечатлението, че понякога едно и също нещо се проучва, без да се стъпва на вече установеното. Има завист, има криене на информация... Глупаво е. Създаването на интегрирани екипи ще помогне както на науката да бъде по-близо до практиката, така и да са по-тясно обвързани с образованието.

– **Кое е най-интересното пред Вашата наука, погледната с хоризонта на 21. век?**

– Разработването на функционални храни и изолиране на биологично активни вещества, които са полезни и влияят върху запазването на здравето. Съхраняване на традиционната идентичност на българската национална кухня и оползотворяването на биологично активни компоненти и хранителни вещества от нетрадиционни суровини и продукти.

– **А как окуражавате младите – студентите и начинаещите в науката?**

– Посвещавайки много от свободното си време на работа с тях, осигурявайки им участие в национални и международни проекти, поощрявайки ги с изяви на научни форуми, осъществявайки контакти с други научни екипи и т.н.

– **Как си почивате и как се забавлявате?**

– С внуците.

– **Обичате ли да пътувате и имате ли свое място някъде по света?**

– Мястото не е важно, но има значение с кого си. Обичам да пътувам.

– **Има ли нещо, за което досега не сте намерили време в живота си, а то Ви привлича?**

– В дълг съм към дъщеря си и семейството си, които все очакват да приключа с една или друга задача, отчет. Сега задължнявам и към внуците...

ДЕЦАТА ВЕЧЕ СЕ ЧУВСТВАТ НЕКОМФОРТНО В КОНСЕРВАТИВНАТА НИ ОБРАЗОВАТЕЛНА СИСТЕМА

ВИЗИТКА

Доц. Румяна Танкова е родена през 1958 г. в Пазарджик. Завършва българска филология в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ през 1981 г. и няколко години работи като учител. През 1988 г. започва работа в Педагогическия факултет на същия университет, а през 2011 г. става и негов декан. Тя е доктор на педагогическите науки, чиито основни научни интереси са в областта на съвременни аспекти на обучението по български език и литература в началния етап на средните общообразователни училища.

– Каква е частта на учения във Вашата личност и имате ли непознати за колегите и студентите си страни?

– Трудно мога да определя при себе си границата между учения и преподавателя, тъй като моята научна област е свързана с образованието. Занимавам се с методика на обучението по български език и литература в началния етап на СОУ и моята кауза е да превърнем училището в територия, привлекателна за младите хора. Аз непрекъснато експериментирам своите идеи в реална среда – въпреки че съм университетски преподавател, аз изнасям уроци при ученици от 1. – 4. клас, при това работя с най-трудните от тях – тези, които са с доминиращ майчин ромски и турски език. В този смисъл преподавателската ми работа е част от моята наука и обратно – моите научни търсения се вдъхновяват от практиката ми на учител на деца и на студенти.

Мисля, че за моите колеги и студенти няма непознати страни от моята личност, тъй като съм открит човек и непрекъснато споделям с хората около себе си своите възгледи и разсъждения. Всъщност има нещо, което малко хора около мен знаят. Това е, че имам някаква позитивна енергия, която мога да предавам на хората чрез ръцете си. Не зная как става това въздействие, но ми е хубаво, че мога да помагам на хората и по този начин – чрез магнетизма на енергията, която нося.

– Как бихте искали да Ви възприемат хората и всъщност интересувате ли се от мнението на другите?

– Бих искала хората около мен да ме приемат като човек, който е готов винаги да подкрепи една добра идея и да помогне тя да се осъществи по най-добрия начин. Разбира се, че ме интересува мнението на другите за мен, но само когато то се отнася до неща, които за мен са особено важни. Първото нещо, което е съществено според мен, е мнението на учениците и учителите, които работят по моите учебници. Аз съм автор на учебниците по български език и литература за 1. – 4. клас и много бих искала да зная дали тези учебници са от полза на децата. Фактът, че тези учебници се отпечатват всяка година в тираж около 60 000, сам по себе си е показателен, че те са предпочитани пред другите подобни учебници, които са на конкурентния пазар. Аз обаче непрекъснато търся възможности да се срещам с учители и ученици, за да проучвам тяхното мнение за това какво би могло да се промени в тези учебници, за да бъде по-ефективна работата с тях. Второто нещо, което е изключително важно за мен, е мнението на моите приятели. Те знаят, че аз искам от тях да следят за моите грешки и че съм готова да ги обсъждам с тях, за да се променям в положителна посока. Важно за мен е и мнението на преподавателите, студентите и служителите в Педагогическия факултет, тъй като в качеството си на декан аз се стремя да постигам баланс в отношенията си с тях, опитвам се да ги стимулирам за работа в сътрудничество, защото ми се иска да създадем подкрепяща среда за всеки, който е свързан с нашия факултет. Мнението на всички останали хора, които са извън този кръг, ме интересува само дотолкова, доколкото да имам правилна самооценка за себе си.

– Как решихте да поемете по пътя на академичното поприще?

– В университета попаднах по стечение на обстоятелствата. След дипломирането си работех като учител по български език и лите-
ра-

тура и се чувствах много удовлетворена от тази професия. За съжаление, бях на непостоянен трудов договор и когато той изтече и търсех къде да продължа, попаднах на обява за асистентски конкурс в Пловдивския университет. Самата аз бях изненадана от това, че от многото кандидати в конкурса комисията избра мен. Никога преди това не съм мислила да се занимавам с наука и с преподаване на студенти. Нужно ми беше дълго време, за да свикна с тази своя нова позиция и да се утвърдя като преподавател и учен. Смея да вярвам, че успях.

– **Кои са Вашите учители в науката?**

– Първият мой учител, който ме въведе в академизма и в науката, е Никола Топузов, който водеше лекционния курс, когато аз започнах работата си като асистент. С присъщото си чувство за хумор той направи така, че аз винаги се усещах спокойна и подкрепена от него. Другият мой учител е научният ръководител на първата ми дисертация – професор Стойка Здравкова от Факултета по начална и предучилищна педагогика в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Тя е безспорният корифей в нашата научна област и за мен беше чест да съм неин докторант.

– **Добър избор ли е човек да се посвети на науката и образованието?**

– Да се посветиш на науката и образованието, без съмнение е добър избор, но само ако той е направен по призвание. Не е тайна, че има хора, които са станали университетски преподаватели само защото смятат това за престижно, а не защото владеят магията да преподават, да творят заедно с младите хора и да се вдъхновяват от тях. Сигурна съм, че изборът за тези хора не е добър и че те се чувстват неуспешни в своята академична кариера.

– **Мислите ли, че фразата „Сега не е време за наука“ е клише, или всъщност въпреки всички финансови проблеми в държавата у нас се правят изследвания на световно ниво?**

– Аз нямам съмнение, че „винаги е време за наука“, защото развитието на обществото непрекъснато провокира към иновации. Вярно е, че за научните експерименти е нужна стабилна финансова подкрепа, но българската наука се крепи в голяма степен и на ентузиазма на учените, а така също и на техния голям интелектуален потенциал, който в много случаи има решаващо значение. Факт е, че много български учени участват в международни проекти, което

им дава шанс да получат добро финансиране на своята научноизследователска дейност. Всеки учен, който вярва в това, което прави, намира начин да просперира. Оплакват се само онези, които не са достатъчно предприемчиви, за да реализират своите научни амбиции.

– Университетите ли са мястото, в което трябва да се прави наука, или институтите към БАН? И съществува ли ефектът „лявата ръка не знае какво прави дясната“ при това извършване на научни дейности на различни места?

– Мисля, че този въпрос няма еднозначен отговор. Зависи от предметната област на научните изследвания. Има клонове на науката, които се основават главно на теоретични анализи и обосновки. Други научни области обаче изискват мащабна експериментална работа, в която да участват и млади хора, за да може знанията и опитът на университетския преподавател да се съчетаят с дързостта и възторга на неговите студенти. По отношение на педагогическите научни изследвания аз нямам съмнение, че те трябва да се осъществяват на територията на университета. Иновациите в педагогиката засягат цялата образователна система, а хората, които ще ги реализират, това са нашите студенти – бъдещи учители. Ето защо е напълно естествено тези млади хора отрано да се включват в научноизследователски проекти, за да придобият самочувствието на откриватели, които в бъдещата си работа като учители непрекъснато ще се стремят да усъвършенстват училищното образование. Изследователското поле за студентите педагози са детските градини и училищата, в които те провеждат своята педагогическа практика. Когато студентите, подкрепени от преподавателите си, експериментират свои идеи в реални условия, те не само се обучават да прилагат иновативни учебни практики, но и натрупват изследователски опит, който е добра основа за успеха на един млад учен. По този начин обучение и наука се сливат в едно цяло. Ето защо педагогическата научноизследователска работа на преподаватели и студенти трябва да бъде в университетска академична среда.

– Кое е най-интересното пред Вашата наука, погледната с хоризонта на 21. век?

– Двадесет и първи век отправя много предизвикателства пред науката, с която аз се занимавам. От една страна, ние трябва да преосмислим българското образование с оглед на потребностите на де-

цата от дигиталното поколение, тъй като те се чувстват некомфортно в консервативната среда на нашата образователна система. От друга страна, ние търсим дидактически технологии, които да помогнат на децата от ромски и турски произход да преодолеят езиковата бариера, заради която много от тях отпадат от училище. Аз и моите колеги съмишленици сме против това децата с увреждания да се наричат „деца със специални образователни потребности“. За нас всяко дете е специално, защото с нещо е различно от другите около себе си. Ето защо ние се опитваме да утвърдим в общественото пространство идеята за приобщаващото образование, чрез което да се осигури допълнителна образователна подкрепа не само за учениците с увреждания, но и за още няколко групи деца: децата с поведенчески и емоционални трудности; децата, слабо владеещи българския език; децата, които са в икономически неизгодна позиция, тъй като са лишени от родителски грижи или са от бедни семейства; и не на последно място – талантливите деца и ученици, които също се нуждаят от допълнителни образователни услуги. Аз и моите колеги експериментираме и нови форми на организация на учебния процес, с което се противопоставяме на утвърдилата се в българското училище класно-урочна форма. Вероятно на някого това ще се стори прекалено смело и реформаторско, но надявам се, че ще намерим мярата между добрите традиции в българската образователна система и съвременните подходи в обучението.

– А как окуражавате младите – студентите и начинаещите в науката?

– С времето съм установила, че имам способността да убеждавам хората около себе си и да ги вдъхновявам да бъдат смели и успешни в това, което правят.

Особено голям шанс имах през последните четири години в качеството ми на декан на Педагогическия факултет. Заедно с двамата научни секретари на факултета успяхме да създадем чудесни възможности за научноизследователска работа на младите хора. Ние създадохме „докторантско училище“, в което докторантите от нашия факултет не само се обучават, но и работят съвместно по своите научни тези. Лично аз съм много щастлива от това, че нашите студенти и докторанти се чувстват подкрепени в научното си развитие, и смея да вярвам, че и аз имам заслуга за това.

– Как си почивате и как се забавлявате?

– Почти нямам време за почивка, но когато съм свободна, предпочитам да бъда със своите внуци – тригодишния Иван, двегодишната Сиана и тримесечното бебе Димитър. Забавлявам се, като играем заедно, а по този начин преживявам чрез тях хубавите мигове от своето детство.

– **Обичате ли да пътувате и имате ли свое място някъде по света?**

– Аз много обичам пътешествията и рядко пропускам възможности да пътувам. Посетила съм много места и в България, и по света, но не съм открила по-привлекателно място от Триградското ждрело. То е прекрасно не само с величествената си природа, но и с магията на легендарните потайности, скрити в неговите пещери. Изпитват непрекъснато желание да бъда там отново и отново, защото това място всеки път ме зарежда с позитивна енергия и ме възражда. Моето кътче, в което обичам да се усамотявам, съвсем не е далеко – това е бащината ми къща в едно планинско село. Когато съм там, аз се изпълвам със спокойствие и вдъхновение.

– **Има ли нещо, за което досега не сте намерили време в живота си, а то Ви привлича?**

– Много ме привличат конете и често сънувам как препускам с бял кон сред борова гора. Искане ми се да намеря време, за да се науча да язда. Мисля, че това все още не е невъзможно.

Доц. д-р Красимира Кръстанова:

ЕТНОЛОГИЯТА МОЖЕ ДА НИ НАУЧИ КАК ДА ИЗБЯГВАМЕ КРИЗИ И КОНФЛИКТИ

ВИЗИТКА

Доц. Красимира Кръстанова е родена в Пловдив. Завършила е история в СУ „Св. Климент Охридски“, след това защитава докторантура по етнология в Института по етнология и фолклористика с музей към БАН. Започва работа като хоноруван преподавател през 1994 г., след като две години по-рано в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ се открива специалността „Етнология“. През 2005 г. става доцент. От 2013 г. е декан на Философско-историческия факултет на Пловдивския университет.

– Каква е частта на учения във Вашата личност и имате ли непознати за колегите и студентите си страни?

– В проценти не мога да говоря, но винаги съм се интересувала от непознатото и неизученото, а за да се занимава човек с наука, трябва да има любопитство. А аз съм много любопитна. За наука като етнологията човек трябва и да е много наблюдателен и да владее уменията да обсъжда различни въпроси и проблеми с хората, с които работи. Етнологите обикновено работим с тези хора, които наричаме информатори или респонденти, но е важно не само да им задаваме някакви въпроси, а и да можем да разберем защо ни отговарят по определен начин и какво мотивира тяхното поведение, но също така и да вникнем в тях като човешки същества. Така че аз смятам, че професията на етнолога изначално е свързана с едни дълбоко хуманистични идеи, които ни правят човеци и ни карат да се опитаме да извадим на повърхността човешката страна на всеки.

Другото, което заема част от живота ми, е умението ми да готвя, но то едва ли е непозната моя страна, хората знаят за слабостта ми към кулинарията. Майка ми беше майстор по художествено тъкане и от нея съм наследила умението да тъка, така че мога да кажа, че усещането, когато изпод ръцете ти излиза една тъкан и когато пишеш една книга, е много сходно. Само че предмета много по-бързо го виждаш готов, а докато пишеш, до последно се колебаеш дали от това ще излезе нещо, или не. Обичам да пиша и притчи, но невинаги имам време даворя художествена литература. Когато пиша художествено обаче, винаги попадам в някакъв друг свят, в някакви въображаеми пространства, които човек трябва да опише, за да излезе от тях.

– **Как бихте искали да Ви възприемат хората и всъщност интересувате ли се от мнението на другите?**

– Интересувам се от мнението на приятелите си и на хората, които имат морални ценности. Тоест не бих искала хората, които уважавам, да не приемат добре моите действия. Но и спазвам своите принципи и когато смятам, че съм права в позициите си, не залагам на мнението на другите. След като съм убедена, че защитавам правилна кауза, действам, без да се замислям какво ще кажат хората около мен. В крайна сметка интересите на хората са толкова различни, че е трудно човек за изглежда добре в очите на всички.

– **Как решихте да поемете по пътя на академичното поприще?**

– Нямах големи колебания по този въпрос. Просто ми беше много интересно и започнах да се интересувам първо да защита докторантура – по мое време това беше единственият начин човек да започне академична кариера. След това се оказа, че и младите хора – студентите, са ми много интересни, защото човек с моята професия дава много на младите, но и много получава от тях. Получава не само внимание и уважение, но и може да научи много от тях. Затова съм много доволна от работата си като преподавател.

– **Кои са Вашите учители в науката?**

– Разбира се, те са много, защото, когато човек започне да чете, установява, че негови учители може да бъдат и хора, които вече не са между живите. Но човекът, който преобърна моето мислене и провокира интереса ми към науката, е проф. Годор Иванов Живков.

– **Добър избор ли е човек да се посвети на науката и образованието?**

– Зависи от човека и това какви идеи има за собствения си живот. Ако човек смята, че може да живее с по-малко, отколкото получава един IT специалист, брокер или търговец на нефт, за него е добър избор. За мен лично това беше един много добър избор.

– **Мислите ли, че фразата „Сега не е време за наука“ е клише, или всъщност въпреки всички финансови проблеми в държавата у нас се правят изследвания на световно ниво?**

– Да, защото мисля, че хората, които са се посветили на науката, действително работят за нея. Но ако ние сега кажем: „Нямаме пари за образование и изследвания“, и започнем да работим само онези неща, които ни носят пари, след един недълъг период от време ще видим, че нямаме какво да правим тези пари и че няма да знаем по какъв начин да оползотворим знанието, което сме придобили до този момент, а без знание всъщност пари не могат да се правят. Също така няма да знаем как да бъдем човечни, няма да знаем дори кои сме. Подчинени само на парите, ние ще изгубим своята идентичност. Аз знам, че пари са необходими, но от друга страна, са нужни знание, образование и култура. Иначе ще продължим да си разказваме вицове за парвенюта.

– **Университетите ли са мястото, в което трябва да се прави наука, или институтите към БАН? И съществува ли ефектът „лявата ръка не знае какво прави дясната“ при това извършване на научни дейности на различни места?**

– Мисля, че когато различни хора работят по един и същи проблем, обикновено те се познават. В наше време човек не работи сам. Вече не съществува онзи образ на учения, който си стои в кабинета, прави си изследванията и си пише книгите, чийто принос в науката е много голям. Днес, когато светът се глобализира, хората работят в мрежи и от тази гледна точка за мен няма значение дали човек работи в даден университет, или в БАН. Въпросът е онова, което прави, да има ефективност и да носи иновативност. Така че всеки от нас става част от онази голяма научна мрежа, която ни прави способни на нови открития и която може да използва нашите изследвания така, че да допълни компетенциите на различните хора.

– **Кое е най-интересното пред Вашата наука, погледната с хоризонта на 21. век?**

– Много малко хора си дават сметка, че етнологията е наука, която се интересува от съвременността толкова, колкото и от минало-

то. Целта на етнологията е да покаже как може традициите от вчера да бъдат приложени днес. Когато ние използваме по нов начин миналото си, всъщност ние си създаваме нови традиции и градим бъдещето на нашите деца, като им задаваме нови пътеки, по които могат да тръгнат.

– **А как окуражавате младите – студентите и начинаещите в науката?**

– Това може да се прави само в практиката и един от начините е те сами да работят по проекти, чрез които да видят каква е ползата от етнологията. Вярно е, че признанието в тази професия не е голямо, но един етнолог може да даде много на обществото в днешно време. Например, ако политиките се обръщат към етнологите, за да си изяснят проблемите с религиозните и културните конфликти, по-лесно ще се решават кризите и няма да се стига до драстични противопоставяния. Стъпвайки върху примерите от миналото, етнологията може да ни научи как да избягваме кризи и конфликти и което е по-важно – на това, че сме преди всичко хора с хуманистични стойности.

– **Как си почивате и как се забавлявате?**

– Обичам да ходя на излети сред природата, на концерти, на купони с колеги и приятели, забавлявам се като всички хора.

– **Обичате ли да пътувате и имате ли свое място някъде по света?**

– Страшно обичам да пътувам, планината истински ме зарежда. Нямам специално място, по-скоро всяко ново място е мое.

– **Има ли нещо, за което досега не сте намерили време в живота си, а то Ви привлича?**

– Винаги искам да правя още нещо. Примерно отново да се върна към тъкачеството, защото не съм тъкала от 30 години. Или да седна и да обсъждам с приятелите си неща, които ни вълнуват. Но все не намирам време.

УЧЕНИЯТ Е ЧОВЕК, КОЙТО СЕ УЧИ

ВИЗИТКА

Проф. Асен Рахнев е роден през 1956 г. в Пловдив. Завършил е Математическата гимназия, а след това и математика – производствен профил, в ПУ „Паисий Хилендарски“, макар че е бил приет и в Софийския университет без изпит. Работил е 6 г. като учител в Математическата гимназия. Преподава в Пловдивския университет от 1986 г. През 1991 г. става доцент, а през 2010-а – и професор. Бил е ръководител на националния отбор по информатика. От 2007 г. е декан на Факултета по математика и информатика.

– Каква е частта на учения във Вашата личност и имате ли непознати за колегите и студентите си страни?

– Ако броим титлите, не мога да кажа, че ученият е кой знае колко голяма част от мен. Иначе уважавам званията, ценя ги, ценят ме и в чужбина. Ръководител съм на над 10 докторанти, повечето от тях са вече доктори, петима са доценти и един е професор. Но всъщност мисля, че ученият е човек, който се учи. Все пак се казва „учен“, а не „научен“. И ако приемем тази формулировка, огромна част от мен е ученият, защото съм се научил да се уча непрекъснато. Завърших и икономика, след като бях станал вече доцент. Фирмата, която създадох преди 20 години, и досега няма счетоводител, защото, ако човек създава софтуер като нас, той трябва да познава различните предметни области. Трябва да се научи да общува с хората на техния език, да се учи през цялото време. Чак тогава може да претендира, че е станал учен. Това се опитвам да кажа и на моите студенти: „Палете се, търсете истината, не вярвайте на никого, включително и на мен, вярвайте на себе си“.

Сигурно е малко известно за мен, че в не толкова далечното минало спортувах много – туризъм, баскетбол и много други. Създадох отборите по ски и водни ски на Университета. Занимавал съм се и с музика и съм от основателите на първия състав на Математическата гимназия, свирех на йоника.

– Как бихте искали да Ви възприемат хората и всъщност интересувате ли се от мнението на другите?

– Интересувам се, но и често препоръчвам да не се плаща данък „обществено мнение“. Надявам се, че съм един свободен човек, който се опитва да помага на хората и да им казва да търсят знанието и новото.

– Как решихте да поемете по пътя на академичното поприще?

– В семейството ми нямаше хора с академична кариера, но търсенето на предизвикателства и интересът ми и към математиката, и към информатиката ме накараха да се занимавам с наука още като студент. Някои от съществените ми публикации са направени още по онова време. Сега и съпругата ми, и двамата ми синове се занимават с научни изследвания: съпругата ми е доцент по информатика, а единият син е професор по когнитивна психология в САЩ.

– Кои са Вашите учители в науката?

– Не мога да не спомена на първо място учителя ми Румен Грозданов, който ме научи как да уча и какво е математиката. Той е един от основателите на пловдивската школа по математика. След като почина, в Математическата гимназия се провежда национално състезание, което носи неговото име. Следващият ми учител е проф. Стоил Миховски – един страхотен математик, много скромен, световноизвестен, по-популярен в чужбина, отколкото у нас. Той ме научи на много общочовешки принципи.

– Добър избор ли е човек да се посвети на науката и образованието?

– Да, защото, когато след години срещнеш някого от своите ученици или студенти и видиш усмивка в очите му, или разбереш, че някой от тях се е реализирал страхотно, чувстваш, че наистина си постигнал нещо. Мога да се похваля с доста такива случаи, защото имам ученици, които работят в централите на Google, Microsoft, IBM и къде ли не. Преподавам и на бъдещи учители и винаги им казвам, че учителят може да направи само едно от тези две неща: да откаже някого от предмета или да го запали по него. Ако го запали, ученикът

ще се научи сам. Учителите обичат да се хвалят, че са научили няко-го на нещо, но това не е вярно. Никой никого не може да научи, човек се учи сам. Може да не звучи много академично, но е така.

– Мислите ли, че фразата „Сега не е време за наука“ е клише, или всъщност въпреки всички финансови проблеми в държавата у нас се правят изследвания на световно ниво?

– Винаги е имало оправдания, когато всъщност човек не иска да направи нещо. Не съм убеден, че няма пари за наука, а за образованието съм сигурен, че не е вярно. Има, стига човек да се научи да ги намира и да ги управлява както трябва. А в България се прави наука на световно ниво. Няма да претендирам, че съм част от нея, но има сериозна българска школа в много научни сфери. За радост, информатиката е една от тях и за българска школа в ученическата информатика се говори по целия свят. При студентите не е така, защото най-често талантливите ученици обикновено избират да учат в чужбина.

– Университетите ли са мястото, в което трябва да се прави наука, или институтите към БАН? И съществува ли ефектът „лявата ръка не знае какво прави дясната“ при това извършване на научни дейности на различни места?

– И лявата ръка знае какво прави дясната, и обратно, но винаги се е смятало, че едва ли не БАН е по-важна, защото там са „сериозните“ учени, които се занимават само с наука. Те действително произвеждат малко повече научна продукция, но това не е сигурна гаранция, че става дума за кой знае каква наука. Същественото е да изградиш школа. Ако БАН правеше голяма наука, сега пред вратите ѝ щеше да има опашка от млади хора. Не е сериозно учените там да се оплакват от липса на пари, защото някои от тях нямат никакво основание за това. Много е просто – ако погледнем сериозните университети в САЩ, лесно ще видим каква наука се прави там. Хората в онази страна, които са си насмогнали на масрафа, отиват да преподават в университетите, не търсят място в някой научен институт.

– Кое е най-интересното пред Вашата наука, погледната с хоризонта на 21. век?

– Не мога да си позволя да оценя информатиката през призмата на целия век, защото технологиите се променят ужасно бързо. Точно затова трябва да се научим да учим през целия си живот, защото при нас рутината убива. Но ако все пак трябва да направя някаква

прогноза за технологиите, скоро сигурно ще общуваме на ментално ниво, ще си четем мислите. Тогава ще стане интересно, защото всеки ще трябва да мисли какво да мисли.

– А как окуражавате младите – студентите и начинаещите в науката?

– Донякъде – като им припомням примера на успели наши възпитаници, донякъде – като им повтарям, че човек е толкова голям, колкото са големи мечтите му. Важното е и да подмладим преподавателския състав и да преподаваме на студентите нещата, които са важни през 21. век, тогава те ще разберат, че тук може да се подготвят не по-зле, отколкото в чужбина. Ще дам едни пример с нашия факултет – в последните 10 години потокът на наши студенти, прехвърлили се в София, който беше 3 към 1, се обърна и сега е 5 към 1 в обратната посока. Студенти напускат софийските вузове и идват да учат при нас. Има и млади хора, изкушили се да учат в Англия, Холандия и Германия, също разбират след втори-трети курс, че от това няма смисъл, и се връщат, за да се запишат в нашия факултет. Има и такъв поток – от Европа обратно при нас. Това е най-големият ми повод да гордост.

– Как си почивате и как се забавлявате?

– Предпочитам активната почивка – сред природата, с близките. Малко „селскостопански фитнес“, срещи с приятели – неща, за които сега нямам много време, но след като изтече мандатът ми на декан, се надявам това да се промени.

– Обичате ли да пътувате и имате ли свое място някъде по света?

– Обичам да пътувам, макар да не съм бил на много места по света. А моето място категорично е Пловдив – аз съм от шовинистите на тази тема.

– Има ли нещо, за което досега не сте намерили време в живота си, а то Ви привлича?

– Много неща не съм успял да направя, но напоследък най-много не ми стига времето за книгите, които искам да прочета, а може би и да напиша. Те са свързани с философския размисъл за смисъла на живота. От математиката човек рано или късно стига до философията.

ЛИТЕРАТУРНАТА НАУКА СЕ ПРЕВРЪЩА В АРХЕОЛОГИЧЕСКА НАУКА

ВИЗИТКА

Доц. Живко Иванов е завършил българска филология в ПУ „Паисий Хилендарски“ през 1982 г. След дипломирането си за кратко преподава български език на вьетнамци. След това печели конкурс в университета и от 1983 г. е преподавател в това висше училище, като основната му дисциплина е „Българската литература след Освобождението“. През 1998 г. става доцент, а през 2007-а – и декан на Филологическия факултет.

– Каква е частта на учения във Вашата личност и имате ли непознати за колегите и студентите си страни?

– Мога да кажа само, че частта на учения в мен е интегрална, а интегралното не може да се изчисли в проценти. Иначе ученият е един любопитен човек и това, че професионално се занимава със своето любопитство, не може да се отдели от любопитството му към другите неща.

Сигурно имам непознати страни, но те не са интересни. Не съм попадал в „Гинес“, нямам и намерение.

– Как бихте искали да Ви възприемат хората и всъщност интересувате ли се от мнението на другите?

– По този въпрос се придържам към нещо, казано от Захари Стоянов: „Абе, ти направи нещо, пък нататък лозето е без пъдар“. Който както иска, така да го възприема. Аз съм лозето, няма пъдар; който иска, да влиза, да ме разбира, да ме интерпретира, това не може

да се контролира, а и не бива. Смятам за голям лукс човек да иска да бъде схващан като еди-какъв си. Това е доста нарцистично. Така че по отношение на мнението на другите съм напълно свободен човек – всеки може да ме възприема както иска.

– **Как решихте да поемете по пътя на академичното поприще?**

– Случайно. Преди филологията съм завършил електротехникум и от мен се очакваше да продължа в някакъв инженерен институт. Аз обаче исках да стана журналист, а това навремето беше много трудно. Имаше квоти, спуснати от Окръжния комитет на БКП, явявахме се на 4 – 5 кръга от изпити. Знаех, че няма да се класирам, но исках да опитам и се явих. Дори си спомням един от въпросите: „Как се казва председателят на Централния комитет на Монголската комунистическа партия?“. Тогавашния го помня и до днес, казваше се Юмжагийн Цеденбал, който е днес, не знам. Това влизаше в кръга на изискваната обща култура. Така и не влязох в специалността „Журналистика“, но ме приеха „Българска филология“ в Софийския университет. Аз обаче реших да се върна в Пловдив, без да знам точно защо. Но не съжалявам, Пловдив е един по-добър град за живеене. Още в студентските ми години усетих подкрепата на част от моите преподаватели за нещата, върху които тогава работех. Тогава имаше млади и много сензитивни преподаватели. Благодарение на тяхната подкрепа тръгнах по този път.

– **Кои са Вашите учители в науката?**

– В науката човек има много учители, с които никога не е имал пряк контакт. Но за мен по-важни са хората, които са ми помогнали да се ориентирам, показали са ми какво мога и какво не мога, нещо, което сега се нарича „конструиране на личната кариера“. Така че наричам свои учители професорите Бистра Ганчева, Клео Протохристова, Иван Сарандев... Конкретно Сарандев имаше славата на страшилище сред студентите, но той направи няколко големи жеста за мен.

– **Добър избор ли е човек да се посвети на науката и образованието?**

– В днешно време – не, тъй като с времето науката изпълнява все повече утилитарни функции и става все по-прагматична. В този смисъл тя става по-скоро приложна наука и е ценена само от гледна точка на приноса си в изграждането на благосъстоянието и на това доколко е ориентирана към пазара. Подобни критерии не са чисто научни. И най-лошото е, че това важи не само за хуманитаристика-

та, а и за фундаменталните науки, които като че ли най-много пострадаха от това отношение.

– **Мислите ли, че фразата „Сега не е време за наука“ е клише, или всъщност въпреки всички финансови проблеми в държавата у нас се правят изследвания на световно ниво?**

– Това е резултат от преценката дали има, или няма пари. Но човекът не е направен така, че всичко да зависи от парите. Например пътешествията в Космоса с изследователска цел нямат видими пазарни резултати веднага, но се оказва, че те развиват неща, които може да бъдат измерени. Същото е с една теорема, решена през 1850 г., която 120 години по-късно е станала основа на компютърните науки. Тоест към средата на XIX век тя е изглеждала безполезна, но после не се е оказало така. Така че не може от всичко да се търси пряк резултат сега. В тази ситуация не мога да преценя доколко в България се прави голяма наука, но се страхувам, че е малко. Понеже всичко зависи от парите, моите научни интереси сега трябва да се подчинят на въпроса как да интегрираме ромите. Мен може да ме вълнуват други неща, но те не са интересни и обществено значими от гледна точка на финансирането.

– **Университетите ли са мястото, в което трябва да се прави наука, или институтите към БАН? И съществува ли ефектът „лявата ръка не знае какво прави дясната“ при това извършване на научни дейности на различни места?**

– Според мен няма никакво значение къде се правят изследванията. Разликата е, че в университетите науката се и преподава и има възможност млади хора да бъдат увличани в изследователския процес. Това помага, но пък фактът, че се и преподава, отнема ценно време за чисто научни изследвания. И двете форми според мен са еднакво допустими и ако има някакъв проблем, той идва от генеалогията на БАН, която беше нещо като запазена територия само за наука.

– **Кое е най-интересното пред Вашата наука, погледната с хоризонта на 21. век?**

– Литературната наука се превръща в археологическа наука. Изглежда, че литературата вече няма централното място в живота на човека, което е имала през XIX или в средата на XX век. А всъщност литературата не е нищо различно от помощ човекът да изгради себе си. И макар че вече не е XIX век, когато не имало нито радио, нито телевизия, литературата продължава да бъде път човекът да познае себе си. Това е мое дълбоко убеждение.

– А как окуражавате младите – студентите и начинаещите в науката?

– Аз поначало не знам какво е да науча „Под игото“. На студентите мога да им обясня какво означава „Под игото“ за мен и какво би могло да означава и за тях. И моята основна задача не е да научат нещо за романа, а да разберат, че в „Под игото“ има неща, които ги засягат. В „Андрешко“ – също. И моята дълбока болка е, че чрез образованието ние сме отдалечили младите от тези произведения. Когато говоря с учители, разбирам, че това е така, защото ние сме се отказали от авторитета на преценката и сме минали към едни формални критерии. Ние вече не вярваме, че някой може да произнесе оценка за нас и тя да е меродавна. Затова оценяваме по критерии като брой на грешките. А всъщност един студент може да ми предаде писмена работа, в която няма нито една правописна грешка, но тя пак да е за двойка, защото като съдържание е нула. Но той ще дойде и ще пита защо. Тоест ние сме се примирили с това, че всяка оценка, която даваме, трябва да може да бъде формално доказана. Затова и в матурите по български език по едната милост Божия има една съвсем малка част за есе. Ако има начин, и него ще махнем и ще оставим само въпроси с ясен отговор, ако може, само с „да“ и „не“. Заради тази липса на авторитети сме на това равнище и всеки може да оспорва всичко.

– Как си почивате и как се забавлявате?

– Почивам си извън града с проверени приятели, с които си знаем какво правим заедно. Също така със семейството, а вече имам и една внучка, с която си прекарваме също много добре.

– Обичате ли да пътувате и имате ли свое място някъде по света?

– Когато не можехме да пътуваме, много обичах и първото ми пътуване, макар и до Югославия, беше истинско събитие. Сега, когато имам възможност да пътувам, желанието ми се изпари. И вече мисля, че има някаква неврастения в нагона на човека да пътува, така че се върнах към варианта на Имануил Кант, който не е излизал от Кьонигсберг, но това не му е пречело да мисли.

– Има ли нещо, за което досега не сте намерили време в живота си, а то Ви привлича?

– Мечтата ми беше да спечеля 12 млрд. долара и да построя хубави пътища в България. Искях да играя в разни лотарии, но не съм намерил не толкова времето, колкото късмета за това. Все още.

ОБЩУВАНЕТО СЪС СТУДЕНТИТЕ Е ПО-ВАЖНО ОТ НОБЕЛОВА НАГРАДА

ВИЗИТКА

Проф. Румен Младенов е на 53 г. Роден е в Лом, завършва средното си образование там, а след това и биология в ПУ „Паисий Хилендарски“. Няколко месеца е работил като учител, след това печели аспирантски конкурс. После става асистент в университета и оттогава е преподавател, като вече е професор. През 2003 г. е избран за зам.-декан на Биологическия факултет, а от 2007 г. е и негов декан. Специалността му е ботаника, а научните му интереси са фокусирани върху чистотата на водата и биологично активните вещества в лечебните растения.

– Каква е частта на учения във Вашата личност и имате ли непознати за колегите и студентите си страни?

– Може би 30%, защото за мен обучението на студентите е по-важно от чистата наука. Преподаването не е само да предадеш на студентите определени знания по даден предмет, а и да общуваш с тях така, че да ги подготвиш за живота, който ги чака след завършването на висшето образование. Наскоро срещнах един дипломирал се вече при нас млад човек, който е започнал работа като оператор в църковната телевизия. Попита ме какво да направи, за да се върне към биологията и в бъдеще да се развива в тази сфера. Поканих го да дойде при мен, за да си поговорим и да му дам някои насоки. Така че за мен отделянето на време за такива контакти е не по-малко важно от това човек да направи някое откритие сам и да получи Нобелова награда. Подобно отличие се дава за открития, които засягат много хора, и издига учения на висота, но общуването със студен-

тите, което далеч не е така забележимо като резултат, е всъщност по-важно.

Колегите и студентите ме познават добре, но вероятно малко хора знаят, че имам интерес към ясновидството, затова и в кабинета ми има портрет на Ванга.

– Как бихте искали да Ви възприемат хората и всъщност интересувате ли се от мнението на другите?

– Когато бях млад, много исках да бъда харесван, но с годините това изчезна. Сега се стремя по-скоро да бъда справедлив. Не държа на публичността, не искам да бъда известен може би защото съм получил много уважение в живота си, без дори да съм го търсил. В този смисъл се считам за богопомазан.

– Как решихте да поемете по пътя на академичното поприще?

– Насочих се към университетската работа заради любовта си към преподаването. За кратко бях учител, след това обявиха конкурси в университета и кариерата ми тръгна от само себе си.

– Кои са Вашите учители в науката?

– На първо място – проф. Димитър Воденичаров, който, за съжаление, вече не е сред живите. Той е ботаникът, при когото започнах работа като докторант и след това като асистент. Работихме заедно, докато той се пенсионира.

– Добър избор ли е човек да се посвети на науката и образованието?

– Преподаването е добър избор, а когато работиш в университет, искаш – не искаш, си свързан и с науката. Сред колегите има хора, които много обичат науката и преподаването не им е по сърце, но аз не съм от тях. Обичам да работя със студентите и може би се справям, но това трябва да каже някой с поглед от страни. Иначе не съм материалист, макар че съм стъпил здраво на земята, и не ми тежи това, че като университетски преподавател, нямам доходите на някои други хора. Стремил съм се към душевно удовлетворение, а тази работа ми дава именно това.

– Мислите ли, че фразата „Сега не е време за наука“ е клише, или всъщност въпреки всички финансови проблеми в държавата у нас се правят изследвания на световно ниво?

– Да, защото ние имахме и донякъде все още имаме добре структурирано образование. А и има възможности да се правят изследвания, така че имаме наука на високо ниво, просто обществото не

оценява този факт. В последните години бизнесът и финансите са на преден план.

– **Университетите ли са мястото, в което трябва да се прави наука, или институтите към БАН? И съществува ли ефектът „лявата ръка не знае какво прави дясната“ при това извършване на научни дейности на различни места?**

– Наука може спокойно да се прави и в университетите, но в БАН се занимават само с това, затова е и малко несправедливо, че критериите за оценка на постигнатото са едни и същи. Не може да се изисква от един преподавател, който е толкова зает със студентите си, същото, което се очаква от един научен сътрудник от БАН. Малко странно е и това, че направиха научните сътрудници в БАН доценти и професори, макар че част от тях не преподават никъде. Иначе няма как лявата ръка да не знае какво прави дясната, защото в наше време, когато един човек работи върху даден проблем, това се знае от научната общност по целия свят.

– **Кое е най-интересното пред Вашата наука, погледната с хоризонта на 21. век?**

– В последните години обществото осъзна, че трябва да се обърне към природата и лечебните растения, и това поставя нови задачи пред нашата наука. Всъщност всичко, което е нужно на човека, за да бъде здрав, природата му го е осигурила, но ние досега не го забелязвахме. Важното е, че хората вече обръщат внимание на начина, по който се хранят и по който се лекуват. Така че науката не се свежда само до това да отидем на Луната, а и до това да открием как да прекараме определените ни от природата 70 – 80 години, като запазим опаковката си в приличен вид.

– **А как окуражавате младите – студентите и начинаещите в науката?**

– Първо ги питам какво искат от живота, към какво се стремят. След това, доколкото мога, им показвам най-краткия път с най-малко съпротивление, по който могат да постигнат целите си.

– **Как си почивате и как се забавлявате?**

– Най-голямата почивка за мен е контактът с хора, които са ми толкова близки, че не се налага пред тях да бъда непрекъснато във форма, да се съобразявам постоянно какво говоря. Понякога ходя на фитнес, обичам и разходките сред природата. Примерно тръгвам от Куклен и вървя пеш до Асеновград, не по шосето, разбира се.

– Обичате ли да пътувате и имате ли свое място някъде по света?

– Обичам да пътувам, но нямам свое място. Бил съм само в 7 – 8 държави в света, но у нас няма град, който да не съм посещавал. Работата ми е да изследвам растения, затова и когато ми споменат някое населено място в България, винаги се оказва, че вече съм бил там.

– Има ли нещо, за което досега не сте намерили време в живота си, а то Ви привлича?

– Много обичам новоизлюпени малки пиленца, но откакто дойдох в Пловдив през 1982 г., живея в апартамент и няма как да отглеждам квачка с пилета. Ако имам къщичка с двор с тревичка, бих си взел пиленца. Но това ще стане, когато някой ден се пенсионирам и си купя селска къща.

Проф. д.ю.н. Йонко Кунчев:

НЯМА ПО-ИНТЕРЕСНО НЕЩО ОТ ТЪРСЕНЕТО НА ПЪТЯ КЪМ ИСТИНАТА

ВИЗИТКА

Проф. Йонко Кунчев е роден през 1954 г. в Силистра. Завършил е Висшата специална школа на МВР и специалността „Право“. Работил е в криминалната полиция. След спечелен конкурс е назначен за научен сътрудник в Научноизследователския институт по криминалистика и криминология към МВР. Тринайсет години по-късно преминава на работа в Академията на МВР, където е бил ректор и ръководител на катедра „Наказателноправни науки“. През 1986 г. защитава дисертация по криминалистика в Москва. През 2004 г. става професор. В момента е зам.-декан на Юридическия факултет в Пловдивския университет. Преподавал е в СУ „Св. Климент Охридски“, Нов български университет и УНСС. Автор е на над 100 научни публикации.

– Каква е частта на учения във Вашата личност и имате ли непознати за колегите и студентите си страни?

– Твърде претенциозно е да се определя като „учен“ – като че ли „научен работник“ повече ми приляга. Трудно ми е да отговоря на въпроса Ви, но според мен системната научна работа в известна степен формира стил на мислене – към по-голяма задълбоченост при разкриване същността на даден проблем, респективно какво се крие зад явлението. Това в известна степен се отразява и върху личността на научния работник. Може би поради това доста често научният работник изглежда замислен, вгълбен, съсредоточен. Не мога да отрека, че е доста характерно и за мен. Това като че ли е поз-

натата страна за колегите ми и за студентите. А дали има непознати за тях страни – естествено е да има.

– **Как бихте искали да Ви възприемат хората и всъщност интересувате ли се от мнението на другите?**

– Суетата е присъща на всеки човек. Ето защо мнението на другите ме интересува, доколкото може да бъде някакъв коректив за мен. Веднага обаче ще допълня, че зависи и кои са „другите“. За мен най-важно е мнението на хората, които ценя и уважавам.

– **Как решихте да поемете по пътя на академичното поприще?**

– Поради неудовлетвореност от рутинността в практиката. Професионалната си кариера започнах в криминалната полиция – занимавах се с разкриване и разследване на престъпления. Въпреки че тази дейност е свързана с мислене, анализиране на факти, изграждане на хипотези (версии), стигнах до извода, че не способства особено за интелектуалното ми развитие. Причината е в криминалната среда, с която непрекъснато се контактува. За да се осъществи оптимален психологически контакт с лица от тези среди, се налага да се влиза в техния стил на мислене, техния жаргон и т.н. Това е системен демотивиращ фактор за интелектуално развитие. Поради тази причина прецених, че трябва да си създам друга мотивация за интелектуално развитие и по този начин се появи желанието ми за аспирантура (докторантура). Явих се на конкурс за докторантура по криминалистика в Москва, спечелих го, станах докторант, защитих дисертацията и това за мен беше първата стъпка към науката. Втората направих, след като получих предложение да се явя на конкурс за научен сътрудник по криминалистика в Научноизследователския институт по криминалистика и криминология към МВР. Приех предложението, спечелих конкурса и бях назначен за научен сътрудник в НИКК. Така започна и моето научно поприще.

– **Кои са Вашите учители в науката?**

– По време на докторантурата в Москва имах честта да контактувам с изключително уважавани учени в областта на криминалистиката – професорите Белкин, Корухов, Лузгин, Грановски, Селиванов и др. Впечатлявал съм се от изключителната им ерудиция и от това, че създаваха академична атмосфера около себе си. Разговорите и дискусиите с тях за мен бяха голямо богатство.

– **Добър избор ли е човек да се посвети на науката и образованието?**

– Спомням си, че когато спечелих конкурса за научен сътрудник в НИКК, проф. Иван Вакарелски, който беше член на изпитната комисия, ми каза: „В науката не е никак лесно“. Тогава си помислих, че и в практиката не е лесно, но по-късно осъзнах колко прав е бил известният български криминалист. А дали е добър изборът човек да се посвети на наука и образование, зависи от самия човек. Някои хора предпочитат динамиката, непрекъснатата смяна на ситуации и от тази гледна точка предпочитат практиката пред кабинетните занимания на учения. Погледнато отстрани, научноизследователската работа изглежда скучна, монотонна, но в действителност не е така. Когато решаването на даден проблем в областта на науката обсеби научния работник, обикновено за него няма по-интересно нещо от търсенето на пътя към истината за решаването на този проблем. Удовлетворението, породено от публикуваната статия, книга, учебник, читателският интерес към научното ти творчество, пълната със студенти аудитория, която с интерес слуша лекциите ти – това е критерият дали човек е направил правилния избор, като се е посветил на науката и образованието.

– **Мислите ли, че фразата „Сега не е време за наука“ е клише, или всъщност въпреки всички финансови проблеми в държавата у нас се правят изследвания на световно ниво?**

– Прагматичната професионална ориентация като че ли не се съвместява с ориентация към научни занимания. Това са две различни сфери на дейности, макар и взаимосвързани. За съжаление, научната работа не се оказва особено привлекателна за младите хора. Много повече са кандидатите за конкурси за работа в практиката, отколкото за конкурси за докторантури и асистенти. И това е напълно разбираемо – научният труд в България не се заплаща високо. Научното израстване и съпътстващата го научна кариера се развиват бавно. Удовлетворението от постигнатия в науката резултат също се постига бавно. Що се отнася до финансовите проблеми, отговорът е ясен: недостигът на пари за наука няма как да не влияе негативно върху развитието на науката.

– **Университетите ли са мястото, в което трябва да се прави наука, или институтите към БАН? И съществува ли ефектът „лявата ръка не знае какво прави дясната“ при това извършване на научни дейности на различни места?**

– Мисля, че въпросът не бива да се поставя алтернативно. Основната дейност на институтите в БАН е научноизследователската, но и университетите имат огромен потенциал за развитие на науката. Съвършено погрешно е мнението, че университетите трябва да се занимават основно с образователна дейност. Преподавателите в университетите са и научни работници и тяхната научна кариера е в пряка зависимост от научноизследователската им дейност. Едновременно с това следва да се подчертае, че за човека, който се е посветил на науката, научната му кариера в никакъв случай не бива да бъде единственият мотивиращ фактор за активна научноизследователска дейност. Истинският научен работник възприема научноизследователската си дейност като своеобразен принос и дълг за развитието на науката. Науката не бива да се развива самоцелно и несинхронизирано между отделните научни звена. Ето защо би било полезно, ако научни институти от БАН и факултети и катедри от университетите в дадена обща научна област си обменят информация за научноизследователски планове, провеждани научни изследвания и публикации. Полезни биха били и съвместни научни форуми за състоянието на науката в една или друга област.

– Кое е най-интересното пред Вашата наука, погледната с хоризонта на 21. век?

– Трудно е да се каже кое е най-интересното в областта на криминалистиката на съвременния етап. Технологиите за събиране и изследване на веществени доказателства непрекъснато се усъвършенстват. В Западна Европа, САЩ, както и някои други страни е създадена индустрия за производство на криминалистическа техника. Чрез непрекъснатото развитие на технологиите за събиране и изследване на доказателства изключително много се разширява обективната възможност за разкриване на истината в наказателния процес. Криминалистиката трябва да отразява динамиката на този технологичен процес и в същото време да го обяснява през призмата на процесуалната форма на доказването. Криминалистиката трябва все повече да се утвърждава като наука за доказването в наказателния процес. В тази насока е особено важно да се преосмисли цялостната система от криминалистически методи за събиране и изследване на доказателства и по този начин да се даде нов тласък за развитие на общата теория на криминалистиката, както и за дру-

гите раздели на криминалистическата наука – криминалистическа техника, криминалистическа тактика и методика на разследване.

– А как окуражавате младите – студентите и начинаещите в науката?

– Професионалната ориентация на по-голямата част от студентите е практика в сферата на правото. Има студенти с конкретна професионална ориентация – в сферата на гражданското право, наказателното право и т.н. Други нямат такава ориентация. Студенти са ми споделяли, че изучаването на криминалистиката е повлияло в значителна степен за тяхната професионална ориентация към наказателноправната област. Други се притесняват от някои „страшни картини“, които им се показват чрез мултимедия по време на учебния процес по криминалистика. Винаги съм казвал на такива студенти, че в процеса на търсене на обективната истина следва да се абстрахираме от емоционалното възприемане на фактите, а да гледаме на тях като източници на информация за изясняване на обстоятелствата по делото. Обяснявал съм им също, че не бива да си мислят, че при работата си в наказателноправната област в качеството на разследващи органи, прокурори и съдии непрекъснато ще се сблъскват с такива „страшни картини“. Процесът на разкриване на обективната истина по делото твърде често е сложен. Ето защо многократно съм изтъквал пред студентите важното значение на теоретичната подготовка, която е методологична основа за справянето със сложни ситуации при провеждането на разследването. Такъв подход към студентите в значителна степен ги мотивира за задълбочено усвояване на науката, а не просто да запомнят текстове от закона и учебниците. Както казва Айнщайн, висшето образование е това, което остава, след като се забрави всичко. Остава методологията, която е основа за прилагането на закона. А що се отнася до мотивацията на младите научни работници, най-често го правя чрез изтъкване на контрааргументи срещу някаква общоприета позиция в криминалистиката, респективно по темата на тяхната докторантура, като ги предизвиквам да си изградят собствено мнение по дадения въпрос, а не всичко да приемат като истина от последна инстанция.

– Как си почивате и как се забавлявате?

– Основното ми занимание през свободното време е спортът. По-рано – карате, а сега – тенис на корт и фитнес. В спорта намирам

удовлетворение и временно тихо убежище от работата и неизбежните проблеми, които възникват в живота на всеки човек.

– **Обичате ли да пътувате и имате ли свое място някъде по света?**

– Работата ми е свързана с непрекъснато пътуване. От тази гледна точка пътуването не ми е страст. Нямам любимо място, въпреки че съм виждал изключително красиви места както в България, така и в други страни. Може би така е по-добре, иначе ще ме влече все към „любимото място“, а по този начин бих пропуснал други, които не съм виждал.

– **Има ли нещо, за което досега не сте намерили време в живота си, а то Ви привлича?**

– Не съм намерил достатъчно време за приятелите и семейството. Постоянната ми ангажираност в значителна степен е ограничила възможността да бъда повече време с тях.

НАУКАТА ДАВА ОРГАЗМА НА ПРОЗРЕНИЕТО

ВИЗИТКА

Доц. Веселин Кметов е роден през 1963 г. в Габрово. Завършил е Априловската гимназия в стотния ѝ випуск, след това – химия в ПУ „Паисий Хилендарски“. След дипломирането си остава на работа в университета като химик в научноизследователския сектор. По-късно печели конкурс за научен сътрудник, а след това става и преподавател. Втори мандат е ръководител на катедра „Аналитична и компютърна химия“ в Химическия факултет. Основните му научни интереси са свързани с атомната спектроскопия, чете лекции по метрология и статистика и е сертифициран инструктор по метрология към JRC IRMM – Метрологичния институт на Европейската комисия.

– Каква е частта на учения във Вашата личност и имате ли непознати за колегите и студентите си страни?

– Аз не се определям като голям учен и бих казал, че ученият у мен е около 10%. Опитвам се да съвместявам работата и личния си живот в съотношение 50 на 50, въпреки че жена ми смята, че повече време отделям на професията си. Но ако все пак приемем, че половината ми живот е работата, 10% се падат на учения, 15 – на експерта, и 25 – на преподавателя. За мен преподавателската работа е доминираща. А иначе съм открит човек и не мисля, че у мен има нещо скрито от колегите ми.

– Как бихте искали да Ви възприемат хората и всъщност интересувате ли се от мнението на другите?

– Суетата не ми е чужда. Затова и търся одобрението на колегите и бих искал да се харесвам на студентите, защото за резултати

може да се говори само когато има позитивна комуникация между преподавателя и хората, които той обучава. Но знай, че във флирта със студентите трябва винаги да сме искрени, защото младите хора веднага усещат фалша.

– **Как решихте да поемете по пътя на академичното поприще?**

– Мечтата ми беше да стана преподавател по химия, защото майка ми беше химик в Техникума по обществено хранене в Габрово. Тя обаче ми забрани да ставам химик и учител и когато разбра, че се готвя да кандидатствам химия, скри всички учебници по тази дисциплина, с които иначе нашата домашна библиотека беше пълна. Майка ми искаше да стана журналист, смяташе, че химията е рискова професия. Но аз все пак избрах тази наука и не съжалявам. В Пловдивския университет попаднах на преподаватели като професорите Любомир Футеков и Георги Андреев, които изиграха много голяма роля в това да избира науката като бъдеще.

– **Те ли са Вашите учители в науката?**

– Да, моят академичен баща е проф. Любомир Футеков, но не мога да не спомена и влиянието, което е оказал върху мен член-кореспондентът проф. Димитър Цалев от Софийския университет. За мен той е един от образците на учен в нашата област и съм горд, че е доктор хонорис кауза на нашия университет. Работя активно и с проф. Антонио Каналс от университета в Аликанте, който също е доктор хонорис кауза на Пловдивския университет.

– **Добър избор ли е човек да се посвети на науката и образованието?**

– Науката, изкуството и образованието са най-човешките дейности. Само и единствено човекът е способен да натрупва и предава информация не по генетичен път. И ако предаването на информация като обучение е систематизирано, това вече е образование. Няма повисша еманация на човешката дейност от образованието. И как да не е щастлив човек, който работи в сферата на образованието? Науката дава и още нещо – оргазма на прозрението, да го нарека така. Чувството дълго да работиш върху нещо, което ти е било неясно, и изведнъж то да ти се изясни, е неопишуемо. А да доведеш хората, които обучаваш, до това прозрение и да наблюдаваш тяхното удоволствие, е повече от неопишуемо. Така че определено си струва човек да се отдаде на образованието и науката.

– Мислите ли, че фразата „Сега не е време за наука“ е клише, или всъщност въпреки всички финансови проблеми в държавата у нас се правят изследвания на световно ниво?

– Ще се върна към това, което вече казах. Ако нямаме наука, изкуство и образование, ние не бихме били човешко общество. Така че нито вчера, нито днес, нито утре може да има оправдания, че не може да се прави наука или образование. А и науката вече не е затворена в тесни граници, тя е интернационална и ние можем да участваме във всички европейски проекти. В нашия факултет например работим с колеги от Белгия, Франция и Испания, така правим наука, и то на световно ниво. Друг е въпросът, че нашата държава просто не отделя достатъчно средства за развитието на науката. Всички казват, че науката е приоритет, но какъв приоритет е нещо, за което даваш 0,3% от дохода си? Аз давам над 2% от доходите си за сметките за вода, значи ли това, че водата ми е приоритет?

– Университетите ли са мястото, в което трябва да се прави наука, или институтите към БАН? И съществува ли ефектът „лявата ръка не знае какво прави дясната“ при това извършване на научни дейности на различни места?

– Не съм привърженик на противопоставянето на университетите и БАН. Аз лично съм участвал в няколко акредитации на научни институти на БАН и знаей, че хората там, въпреки ситуацията, в която са поставени, успяват да развиват науката. Там има много стойностни хора и ние работим много активно с Института по обща и неорганична химия, имаме общи проекти и публикации. Така че няма противоборство, по-скоро би следвало да има по-голяма конвергенция, да съвместяваме усилията на чисто научните институти и академичните звена. Но е безспорно и че в университетите трябва да има наука, иначе не биха били университети.

– Кое е най-интересното пред Вашата наука, погледната с хоризонта на 21. век?

– Аналитичната химия е обслужваща наука, защото работим с медици, с еколози, с биолози, с металурзи, с фармацевти... Те имат някакви изследователски задачи и за да ги реализират, им трябва информация за състава и строежа на веществото. А нашата задача е да създаваме такива методи, че да даваме достоверна информация, да не заблуждаваме. Затова и аналитиците сме толкова критични към себе си и достоверността е нашето вечно предизвикателство.

– А как окуражавате младите – студентите и начинаещите в науката?

– Харесва ми сентенцията „I am deeply superficial“, защото живеем в общество с толкова източници на информация, че ние непрекъснато разглеждаме различни информационни среди, но без да задълбаваме. А за да се работи наука, трябва фокусиране. За младите хора е характерно любопитството, но те не се фокусират. Това е проблемът и ние се опитваме да ги накараме да разберат, че трябва да полагат големи усилия и да преминат през разочарованието на неуспешните опити, да натрупат достатъчно болка и изтощение, за да бъде наградата от успеха им истинска някой ден. Иначе казано, науката е като песен на Богдана Карадочева – трябва да се слуша внимателно. Тя е дълбока, интелигентна, има и болка, и тъга, но и страст, и щастие, и оптимизъм. И най-важното – да е за добро! Дано!

– Как си почивате и как се забавлявате?

– Обичам морето и плаването с яхта. Странното е, че последния път бяхме на една яхта трима доценти. Никой от нас не може да си позволи да има яхта, но аз имам братовчед, който ни кани всяко лято. А истинското зареждане за мен е грижата за моя дом и градината. Два пъти в седмицата задължително кося райграса, подрязвам храстите, почиствам цветята и мия двора с водоструйка, и виждам, че създавам красота. Резултатът от такива усилия е доста по-видим, отколкото в науката – там прекарваме години в четене и експерименти без резултати и понякога човек се отчайва.

– Обичате ли да пътувате и имате ли свое място някъде по света?

– Не, не обичам и даже вече не ми се ходи в творчески командировки. Всяко година чета лекции в университета в Аликанте и може би това е моето място – на брега на Средиземно море в Испания. Но колкото и да го обичам, винаги нещо ме дърпа да се прибера обратно в България.

– Има ли нещо, за което досега не сте намерили време в живота си, а то Ви привлича?

– Имам две мечти – да построим нова сграда на Химическия факултет и да имам внуци. Вече съм на 52 години и искам да стана дядо. А ако успеем да построим нов Химически факултет, това наистина би осмислило живота ми.

ХОРА НА НАУКАТА
Университетът като убежище на мисълта

Българска, първо издание

Редакционна колегия:

Петя Бъркалова – съставител и редактор
Ваня Драганова – интервюта
Весела Казашка – координатор на проекта

Коректор: Гергана Иванова

Предпечатна подготовка: Георги Ташков

Печат и подвързия: УИ „Паисий Хилендарски“

Пловдив, 2015
ISBN 978-619-202-072-9